

จดหมายข่าว

หอภาพยนตร์

ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๖๖ พฤศจิกายน-ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

FILM ARCHIVE NEWSLETTER ISSN : 2228-9402

๓๐๐ ปี

ส. อาสนจินดา

ราชสีห์แห่งวงการบันเทิงไทย

ต้นเดือนตุลาคมที่ผ่านมา หอภาพยนตร์ได้กลับมาเปิดให้บริการ เช่นเดียวกับกิจการต่าง ๆ ทั่วประเทศ ที่จำต้องหยุดชะงักไปนานหลายเดือนหลังจากประเทศไทยได้ประสบปัญหาโรคระบาดโควิด-๑๙ อย่างหนัก แม้ตัวเลขผู้ติดเชื้อในตอนนี้ยังไม่อยู่ในจุดที่วางใจได้สนิท แต่หอภาพยนตร์ก็มีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้ต้อนรับผู้ใช้บริการทุกท่านอีกครั้ง โดยยังคงใช้ซึ่งมาตรการในการป้องกันโรคระบาดอย่างเคร่งครัด

อย่างไรก็ตาม การกลับมาเปิดให้บริการคราวนี้ยังไม่ได้เป็นไปอย่างเต็มรูปแบบ เช่น พิพิธภัณฑสถานภาพยนตร์ไทยและเมืองมายาที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการปฏิรูปทัศน์และพื้นที่ด้านหน้าหอภาพยนตร์ ซึ่งจำต้องเลื่อนกำหนดเสร็จสิ้นออกไป อันเป็นผลข้างเคียงที่เกิดจากการแพร่ระบาด ในขณะที่วงเวียนรอบฉายภาพยนตร์ได้ลดเหลือแค่วันศุกร์-อาทิตย์ วันละ ๑ รอบ เนื่องจากโรงภาพยนตร์ยังถือเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง แต่สิ่งที่เพิ่มขึ้นก็คือการขยายวันทำการของห้องสมุดไปถึงวันเสาร์-อาทิตย์ ปิดแค่วันจันทร์ เช่นเดียวกับส่วนให้บริการอื่น ๆ เพื่อรองรับผู้ที่ต้องการมาค้นคว้าแต่ไม่สะดวกในช่วงวันทำงาน

จดหมายข่าว ฉบับนี้ จึงเป็นฉบับเปลี่ยนผ่านจากยุคล็อกดาวน์สู่ยุคเปิดเมือง ส่วนหนึ่งนั้นเป็นรายงานกิจกรรมทางออนไลน์ในช่วงที่ผ่านมา อีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องราวของสิ่งที่จะเกิดขึ้นที่หอภาพยนตร์ ในช่วงสองเดือนข้างหน้า ทั้งนี้ทรงคารารัก ๑๐๐ ปี ส. อาสนจินดา และเทศกาลภาพยนตร์วิทยาศาสตร์ แต่เนื่องจากสถานการณ์ที่อาจเปลี่ยนแปลงได้เสมอ หอภาพยนตร์จึงยังไม่ลงโปรแกรมฉายภาพยนตร์ไว้ในเล่ม แต่จะทยอยประชาสัมพันธ์ให้ทราบทางสื่อออนไลน์ต่าง ๆ จำนวนหน้าของฉบับนี้จึงยังคงไว้ที่ ๒๔ หน้า เช่นเดียวกับฉบับที่แล้ว

ส. อาสนจินดา ในวัยหนุ่ม (ไม่ทราบปี พ.ศ.)
ถ่ายโดย สมชาย จันทวังโส

สารบัญ

รำลึก	หน้า ๑	คลังอนุรักษ	
รายงาน		เก็บความทรงจำด้วยหนังสือบ้านของ สุรพงษ์ ลาภผาติกุล	หน้า ๑๖
ประมวลกิจกรรมเดือนกันยายน-ตุลาคม ๒๕๖๔	หน้า ๒	ห้องสมุดและโสตทัศนสถาน เชิด ทรงศรี	
จากหนังสือไทยสู่หนังสือในเวทีโลก	หน้า ๔	หนังสือแห่งความระลึกถึง บัณฑิต ฤทธิกุล	หน้า ๑๘
หลายชีวิต อดีตคนทำหนังสือ กับความทรงจำและ	หน้า ๖	พิพิธภัณฑสถานและนิทรรศการ	
ความหวังที่มีต่อการหนังสือไทย		หอภาพยนตร์ได้รับการรับรองจาก SHA	หน้า ๒๐
ว่าด้วยเรื่องมรดกภาพยนตร์ของชาติ ปี ๒๕๖๔	หน้า ๘	กิจกรรม	
เรื่องจากปก		เทศกาลภาพยนตร์วิทยาศาสตร์เพื่อการเรียนรู้	หน้า ๒๑
๑๐๐ ปี ส. อาสนจินดา ราชนิเทศแห่งการบันเทิงไทย	หน้า ๑๒	ครั้งที่ ๑๗	
หลักหมายแห่งศตวรรษของดารจากยุคละครเวที	หน้า ๑๕		

ปรัชญา: ภาพยนตร์ยังให้เกิดปัญญา

วิสัยทัศน์: ปฏิบัติการอนุรักษ์ได้มาตรฐาน เผยงานวิชาการและบริการ บริหารจัดการด้วยธรรมาภิบาล

พันธกิจ: ๑. แสวงหา คัดเลือก ภาพยนตร์ สื่อโสตทัศน และสิ่งเกี่ยวเนื่อง เพื่อเก็บรักษาเป็นทรัพย์สินทางปัญญาและมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติ
๒. วิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ต่าง ๆ ด้านภาพยนตร์ สื่อโสตทัศน และสิ่งเกี่ยวเนื่อง
๓. บริการสาธารณะเพื่อการศึกษา ค้นคว้า และส่งเสริมเผยแพร่ให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุดจากภาพยนตร์ สื่อโสตทัศน และสิ่งเกี่ยวเนื่อง

ปณิธาน: จะสร้างสรรค์และสนับสนุนให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุดจากภาพยนตร์

ที่ปรึกษา: ชลิดา เอื้อบำรุงจิต สัมพันธ์ ชัยศิริสรณีย์ ก้อง ฤทธิดี **กองบรรณาธิการ:** อรวรรณ ขวศิลป์ ภาคภูมิ ธรรมศรี พุทธพงษ์ เจียมรัตติคุณ อติพงษ์ ก่อสกุล
นิศานาด ไททองคำ **กองจัดการ:** ฝ่ายเผยแพร่ หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) **พิสูจน์อักษร:** ชนเนตร ลอยครุฑ **ออกแบบรูปเล่ม:** พิชรินทร์ เอกอ่อนแสง
เจ้าของผู้พิมพ์/ผู้โฆษณา: หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) กระทรวงวัฒนธรรม ๙๔ หมู่ ๓ พุทธมณฑล สาย ๕ นครปฐม ๗๓๑๓๐ โทรศัพท์ ๐-๒๔๘๒-๒๐๓๓-๑๕,
๐๘-๑๕๕๐-๘๗๑๖ **จัดพิมพ์ที่:** บริษัท กรีน โลฟ พรินติ้ง เฮาส์ จำกัด **จำนวนพิมพ์:** ๘,๐๐๐ เล่ม **ISSN:** ๒๒๒๘-๙๔๐๒ ขอสงวนลิขสิทธิ์ จดหมายข่าวหอภาพยนตร์ตาม
พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)
เป็นสมาชิกของสมาพันธ์หอภาพยนตร์ระหว่างชาติ
(International Federation of Film Archives)

สมัครสมาชิก แก๊ซที่อยู่อ หรือยกเลิกจดหมายข่าวหอภาพยนตร์
ได้ที่ <http://bit.ly/fapotnewsletter>
ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการจัดส่ง

ดาวน์โหลดจดหมายข่าวหอภาพยนตร์
ฉบับย้อนหลังได้ที่ <https://fapot.or.th/main/information/newsletter>

เดือนตุลาคมที่ผ่านมา เป็นเดือนแห่งข่าวร้ายที่มีบุคคลสำคัญจำนวนมากซึ่งเคยมีผลงานเกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ในเมืองไทยได้เสียชีวิตลง หอภาพยนตร์ขอร่วมไว้อาลัยแด่ผู้จากไป และขอแสดงความเสียใจต่อครอบครัวของทุกท่าน มา ณ ที่นี้

อัศวิน รัตนประชา

(เสียชีวิต ๑๒ ตุลาคม)

นักแสดงชายที่เริ่มเข้าวงการบันเทิงจากการแสดงละครโทรทัศน์เรื่อง “ผู้ชนะสิบทิศ” ในบทบาท “จะเด็จ” ก่อนจะมีผลงานภาพยนตร์เรื่องแรกออกฉายในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ เรื่อง พิชชยาบาท จากนั้นจึงค่อย ๆ มีบทบาทในวงการภาพยนตร์อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ ๒๕๒๐ ซึ่งเขามีผลงานการแสดงออกมาเป็นจำนวนมาก

มนู วรรณายก

(เสียชีวิต ๑๒ ตุลาคม)

ช่างถ่ายภาพยนตร์คนสำคัญ ผู้มีความโดดเด่นในด้านการถ่ายภาพยนตร์บู เช่น *ไม้กำเพ็ญ* (๒๕๑๙) *มหาหิน* (๒๕๒๑) *เสือภูเขา* (๒๕๒๒) ฯลฯ รวมทั้งมีผลงานกำกับการแสดงอีกหลายเรื่อง เช่น *ไอ้ผาง* ร.พ.ท. (๒๕๒๕) *ยุ่งคะมะตอง* (๒๕๓๕) *กอง 100 501* *ริมแดง* (๒๕๓๖) โดยได้รางวัลตุ๊กตาทอง สาขาผู้กำกับยอดเยี่ยม จากเรื่อง *นักเลง* (๒๕๓๒)

พรศักดิ์ ส่องแสง

(เสียชีวิต ๑๕ ตุลาคม)

นักร้องเพลงลูกทุ่งและหมอลำ คนสำคัญที่สุดคนหนึ่ง ผู้เคยฝากผลงานการแสดงในภาพยนตร์เรื่อง *วอนเพลงฝากรัก* (๒๕๓๐) *รักพี่ดีกว่า* (๒๕๓๐) และมีบทบาทสำคัญในภาพยนตร์สารคดีว่าด้วยชีวิตคนอีสานในเมืองกรุงเรื่อง *เสือร้องไห้* (๒๕๔๘)

รณชัย ฅมยาปรีวัฒน์ “จ๊อด ศรีบุญ”

(เสียชีวิต ๑๖ ตุลาคม)

นักร้อง นักดนตรี และนักแต่งเพลง ที่มีชื่อเสียงจากการเป็นหัวหน้าวงศรีบุญและผลงานต่อเนื่องมายาวนาน โดยครั้งหนึ่งเขาเคยรับหน้าในภาพยนตร์เรื่อง *ความรักของคุณฉุย* (๒๕๓๒)

บรูซ แกสตัน

(เสียชีวิต ๑๗ ตุลาคม)

นักดนตรีชาวอเมริกันที่มีความสามารถด้านดนตรีไทย เขาเป็นคนแรกที่นำการแสดงดนตรีประกอบหนังเขิบกลับมาให้คนไทยยุคหลังได้รู้จัก ตั้งแต่เมื่อครั้งแสดงเดี่ยวในรายการ “หนังใบ้ใส่เปียโน” ที่สถาบันสอนภาษา เอยูเอ ช่วงทศวรรษ ๒๕๒๐ และร่วมแสดงสดกับวงฟองน้ำ ประกอบการฉายภาพยนตร์เขิบ เรื่อง *ข้าวง* (๒๕๓๐) หลายวาระ รวมทั้งบันทึกเสียงลงในฉบับวีซีดี นอกจากนี้เขายังเคยทำดนตรีประกอบภาพยนตร์ไทยเรื่อง *ไฟแดง* (๒๕๒๒) และ *เงาะป่า* (๒๕๒๓)

รวิชชัย พันธุ์ภักดี

(เสียชีวิต ๑๗ ตุลาคม)

ผู้จัดการทั่วไป บริษัท พระนครฟิล์ม จำกัด ผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจด้านภาพยนตร์ และผลิตผลงานภาพยนตร์ในเครือ บริษัท พระนครฟิล์ม ที่มีชื่อเสียงหลายเรื่อง เช่น *ผีหัวขาด* (๒๕๔๕) *อิสัม สมหวัง* (๒๕๕๐) *หลวงพี่เท่ง 2 รุนฮาร่ำรวย* (๒๕๕๑) ฯลฯ

ประมวลกิจกรรม เดือนกันยายน-ตุลาคม

๗ กันยายน

หอภาพยนตร์เปิดห้อง Clubhouse “๓๗ ปี หอภาพยนตร์ กับ ๑ ความทรงจำ” ในวาระครบรอบ ๓๗ ปี วันสถาปนาหอภาพยนตร์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่เคยมาใช้บริการที่หอภาพยนตร์ได้ร่วมบอกเล่าประสบการณ์ในความทรงจำที่ผ่านมากับ โดม สุขวงศ์ ผู้ก่อตั้งหอภาพยนตร์

๙ กันยายน

หอภาพยนตร์จัดกิจกรรม “Live Talk ๒๕ ปี เทศกาลภาพยนตร์สั้น” EP.3 ในชื่อตอนว่า “หลายชีวิต อดีตคนทำหนังสั้น” วงเสวนาที่ว่าด้วยคนทำหนังที่เคยส่งผลงานเข้าประกวดในเทศกาลภาพยนตร์สั้นมาตั้งแต่ยุคแรก และปัจจุบันมีบทบาทที่หลากหลายแตกต่างกันในวงการภาพยนตร์ไทยอย่าง ัญญวริน สุขะพิสิษฐ์, ลี ชาตะเมธิกุล, ศิวโรจน์ คงสกุล ดำเนินรายการโดย ภานุ อารี อดีตทีมงานจัดเทศกาลภาพยนตร์สั้นรุ่นบุกเบิก

๑๙ กันยายน

ชลิดา เอื้อบำรุงจิต ผู้อำนวยการหอภาพยนตร์ พร้อมด้วยตัวแทนเจ้าหน้าที่หอภาพยนตร์ ได้เดินทางไปมอบเงินบริจาคให้กับพิพิธภัณฑสถานไทย ซึ่งเงินดังกล่าว เป็นการร่วมกันบริจาคของเจ้าหน้าที่หอภาพยนตร์ในวันสถาปนาหอภาพยนตร์ อันเป็นเหมือนประเพณีที่ทำกันประจำทุกปีในการรวมเงินไปช่วยเหลือเพื่อพิพิธภัณฑ

๒๑ กันยายน

หอภาพยนตร์ร่วมกับ ชมรมสมองใสใจสบาย และศูนย์ดูแลภาวะสมองเสื่อม โรง-

พยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย จัด Live Talk สนทนาเกี่ยวกับภาพยนตร์สั้นที่เล่าเรื่องราวของผู้ป่วยอัลไซเมอร์ ๒ เรื่อง คือ *เหมือนเคย* และ *ตลอดไป* ผลงานการกำกับของ ศิวโรจน์ คงสกุล ในกิจกรรมภาพยนตร์กับผู้สูงอายุ รูปแบบออนไลน์ โดยสนทนาหลังจบภาพยนตร์กับ รศ.นพ. สุขเจริญ ตั้งวงษ์ไชย, กนกวรรณ กนกนาวงค์, ศิวโรจน์ คงสกุล และดำเนินรายการโดย สันหทัย โชติรสเศรณี

๒ ตุลาคม

หอภาพยนตร์จัดฉายภาพยนตร์สารคดีปี ๒๕๒๐ เรื่อง *They Will Never Forget* บอกเล่าการต่อสู้ของประชาชนจาก ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ - ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ รอบพรีเมียร์ ทางช่อง YouTube หอภาพยนตร์ ซึ่งหลังจบภาพยนตร์ได้สนทนาถึงโปรแกรมภาพยนตร์ดังกล่าวทางเพจบันทึก 6 ตุลา - Documentation of Oct 6 โดยภาพยนตร์นี้เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรม “ก่อนพายุจะมา” โปรแกรมภาพยนตร์บันทึกความเคลื่อนไหวทางการเมืองระหว่างเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ที่หอภาพยนตร์จัดขึ้นเนื่องในกิจกรรม “๕ ตุลา ตะวันจะมาเมื่อฟ้าสาง” ร่วมกับโครงการ บันทึก 6 ตุลา - Documentation of Oct 6

๔ ตุลาคม

วันอนุรักษ์ภาพยนตร์ไทย หอภาพยนตร์ได้จัดพิธีขึ้นทะเบียนมรดกภาพยนตร์ของชาติ ครั้งที่ ๑๑ โดยมี อิทธิพล คุณปลื้ม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เป็นประธานในพิธีประกาศ ๑๑ รายชื่อภาพยนตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภาพยนตร์ของชาติ ประจำปี ๒๕๖๔ ผ่านทาง Facebook Live ของหอภาพยนตร์ โดยหลังจากจบการประกาศรายชื่อภาพยนตร์ขึ้นทะเบียนมรดกภาพยนตร์ของชาติ ครั้งที่ ๑๑ แล้ว หอภาพยนตร์ได้เชิญ ๖ ตัวแทนคณะกรรมการพิจารณาตัดสินภาพยนตร์มาแลกเปลี่ยนให้ความเห็นและความรู้เกี่ยวกับภาพยนตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภาพยนตร์ของชาติในมุมมองแบบฉบับของตนเอง ได้แก่ กิตติศักดิ์ สุวรรณโกสิน, กษิดิศ อนันทนาธร, ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, ศรัณย์ ทองปาน, พรพิชิต พัฒนถาบุตร และดำเนินรายการโดย โสภิต หวังวิวัฒนา ที่เป็นหนึ่งในคณะกรรมการครั้งนี้ด้วย (อ่านเพิ่มเติมได้ที่หน้า ๘)

๑๔ ตุลาคม

หอภาพยนตร์จัดฉายภาพยนตร์เรื่อง **สาย สี่มา นักสู้สามัญชน** (ปีศาจ) รอบพรีเมียร์ทางช่อง YouTube หอภาพยนตร์

๑๕ ตุลาคม

หอภาพยนตร์ได้พาสื่อมวลชนร่วมชมนิทรรศการวิดีโอจัดวาง “ปฐมกาลภาพยนตร์ในสยาม” (Genesis: The Birth of Cinema in Siam) มีแนวคิดเพื่อเฉลิมฉลองและรำลึกถึง “วันกำเนิดภาพยนตร์ในสยาม” โดยหอภาพยนตร์ได้เชิญศิลปินที่จัดแสดงมาร่วมแนะนำสื่อมวลชนถึงผลงานการจัดแสดงในรูปแบบสื่อภาพเคลื่อนไหวผสมงานจัดวางที่หอภาพยนตร์ได้เปิดโอกาสให้ศิลปินแต่ละคนค้นหา ตีความ ขยายบริบท หรือเล่าเรื่องการเดินทางของสิ่งประดิษฐ์ที่เรียกว่าภาพยนตร์ที่เข้ามายังแผ่นดินสยามเมื่อ ๑๒๔ ปี

๑๖ ตุลาคม

หอภาพยนตร์จัดกิจกรรมวันหนึ่งบ้าน ฉบับออนไลน์ โดยได้นำหนึ่งบ้านที่น่าสนใจมาจัดฉายให้ชมทางช่อง YouTube หอภาพยนตร์ คือหนึ่งงานชิ้นบ้านใหม่ของคุณนิมิตร ภูมิถาวร นักเขียนคนสำคัญ และสนทนากับคุณธาดา เกิดมงคล ผู้ถ่ายทำ, หนึ่งบ้านของคุณ Adolf Kraj วิศวกรชาวเยอรมันที่มาทำงานอยู่ป็นิ่ง และขับรถท่องเที่ยวถ่ายหนังหลายจังหวัดในภาคใต้ พร้อมร่วมการสนทนา, หนึ่งบ้านของคุณทวีศักดิ์ วิริยะศิริ คนถ่ายหนังบันทึกเหตุการณ์สำคัญอย่าง ๑๔ ตุลา และสนทนากับคุณวรินทร์ ชุมสาย ณ อยุธยา หลานของคุณทวีศักดิ์ และหนึ่งบ้านของคุณสุรพงษ์ ลากผาดิฏกุล ที่บันทึกภาพการเดินทางทั้งในและต่างประเทศเมื่อเกือบ ๔๐ ปีก่อน พร้อมร่วมการสนทนา

สำหรับผู้สนใจชมกิจกรรมออนไลน์ย้อนหลังสามารถเข้าไปที่ Facebook: หอภาพยนตร์ Thai Film Archive หรือช่อง YouTube หอภาพยนตร์ และสามารถอ่านสรุปบทความได้ที่หน้าสารภาพยนตร์ www.fapot.or.th/main/information

ความร่วมมือกับต่างประเทศ

๒๓ กันยายน - ๓ ตุลาคม หอภาพยนตร์นำภาพยนตร์เรื่อง **นางนาก** ไปฉายในงานเทศกาล Slash Film Festival ประเทศออสเตรเลีย

๑๒ ตุลาคม หอภาพยนตร์ได้เป็นสถานที่จัดฉายภาพยนตร์และจัดการ Q&A ออนไลน์จากประเทศไทยให้แก่ทีมงานในเมืองไทย ในเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติปูซาน ประเทศเกาหลีใต้ในการจัดฉายภาพยนตร์ไทยเรื่อง *Anatomy of Time* หรือ *เวลา* โดยหลังจากจบภาพยนตร์ ผู้กำกับ จักรวาล นิลอำรงค์ และนักแสดงนำ เทวีรัตน์ ลิลาณัฐ ประภามณฑล เอี่ยมจันทร์ และ วลลภ รุ่งกำจัด ได้ร่วมตอบคำถามจากผู้ชมที่ประเทศเกาหลีใต้

๑๗ ตุลาคม

หอภาพยนตร์ได้จัดการแสดงโคมเชดหนึ่ง Magic Lantern มหรสพที่เป็นจุดเริ่มต้นก่อนจะเกิดภาพยนตร์ และชุดนิทรรศการในอาคารสรรพสาตรศุภกิจ เนื่องใน “วันสรรพสาตร” ซึ่งเป็นวันครบรอบวันประสูติของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทองแถมถวัลยวงศ์ กรมหลวงสรรพสาตรศุภกิจ ผู้ทรงเป็นพระบิดาแห่งภาพยนตร์สยาม

Podcast หอภาพยนตร์

หอภาพยนตร์ขยายช่องทางการใหม่สำหรับผู้ชื่นชอบการฟังเสียงผ่านพอดแคสต์ ให้ท่านได้รับฟังเนื้อหาของงานเสวนา กิจกรรมต่าง ๆ ที่หอภาพยนตร์จัดขึ้น อาทิ ภาพยนตร์สนทนา, งานเสวนาภาพยนตร์, ลานดารา, Cinema Lecture เป็นต้น ท่านสามารถรับฟังและกดติดตาม (Subscribe) ได้ทาง Spotify และ SoundCloud โดยค้นหาช่อง “หอภาพยนตร์ : Film Archive Thailand”

ไทกิ ศักดิ์พิสิษฐ์

บรรจง ปิสัญธนะกุล

เมื่อวันอังคารที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) จัดกิจกรรมสนทนาออนไลน์ “Live Talk ๒๕ ปี เทศกาลภาพยนตร์สั้น” วงสนทนาเนื่องในวาระครบรอบปีที่ ๒๕ ของเทศกาลภาพยนตร์ที่เป็นจุดเริ่มต้นให้แก่คนทำหนังและผู้ชมมากมายในประเทศไทย โดยในวันจัดกิจกรรมดังกล่าวตรงกับวันครบรอบวันเสียชีวิตของ รัตน์ เปสตันยี ผู้กำกับคนสำคัญที่บุกเบิกการส่งหนังไทยออกไปสู่สากล และเพื่อเป็นการร่วมรำลึกถึงคุณูปการด้านนี้ หอภาพยนตร์จึงเชิญผู้กำกับที่มีวิธีการทำงานแตกต่างกัน ซึ่งเคยส่งหนังสั้นมาประกวดในสาขา “รัตน์ เปสตันยี” และต่างมีผลงานที่ได้รับการยอมรับในเวทีนานาชาติประจำปีนี้ มาร่วมพูดคุยถึงจุดเริ่มต้นและความประทับใจเมื่อครั้งที่ส่งผลงานมาเวทีที่เปรียบดั่งพื้นที่ทดลองและเรียนรู้ให้กับคนทำหนังหลากหลายแนวทางที่มาที่ไปของผลงานเรื่องล่าสุดที่ได้ไปฉายต่างประเทศในปีนี ตลอดจนผลกระทบที่ได้รับจากโควิด-๑๙ ในชื่อตอนว่า “จากหนังสั้นไทยสู่หนังยาวในเวทีโลก” ประกอบด้วย ไทกิ ศักดิ์พิสิษฐ์ นักทำหนังทดลองที่โดดเด่นด้านงานภาพและเสียงที่ *พญาโคก ทิโยคั่ว* (*The Edge of Daybreak*) ภาพยนตร์ขนาดยาวเรื่องแรก ได้รับรางวัล FIPRESCI Award จากสมาพันธ์นักวิจารณ์ภาพยนตร์นานาชาติ ในสาย

เวลา (*Anatomy of Time*) โดย จักรวาล นิลธำรงค์

ประกวดหลักที่เทศกาลภาพยนตร์นานาชาติรอตเตอร์ดัม ประเทศเนเธอร์แลนด์ บรรจง ปิสัญธนะกุล ผู้กำกับชื่อดังที่เติบโตมากับการทำงานในระบบสตูดิโอ เจ้าของผลงานร่วมทุนไทย-เกาหลีเรื่อง *ร่างทรง* (*The Medium*) ซึ่งสร้างปรากฏการณ์จากการออกฉายที่เกาหลีใต้ตั้งแต่สัปดาห์แรก

และ จักรวาล นิลธำรงค์ ศิลปินภาพเคลื่อนไหวที่มีผลงานครบคลุมตั้งแต่หนังทดลองจนถึงศิลปะจัดวางที่เพิ่งพา *เวลา* (*Anatomy of Time*) เข้าร่วมประกวดในสายการประกวดรอง Orizzonti ของเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติเวนิส ประเทศอิตาลี

ช่วงแรกของการสนทนา ย้อนไปเล่าถึงจุดเริ่มต้นการส่งผลงานเข้าร่วมประกวดที่เทศกาลภาพยนตร์สั้น ซึ่งผู้กำกับแต่ละคนถ่ายทอดถึงช่วงเวลาดังกล่าวเอาไว้ที่น่าสนใจ และมีความรู้สึกร่วมไปในทางเดียวกัน โดยเฉพาะบรรจงที่อธิบายความรู้สึกเมื่อครั้งการฉายผลงานหนังสั้นของเขาเรื่อง *แผลเก่า* ว่า “เวทีนี้ช่วยให้ทราบผลตอบรับในผลงานของเราส่วนตัวจะรู้สึกตื่นเต้นมาก ๆ ที่มีคนพูดถึงหนังของเราหรือของคนอื่น ๆ เทศกาลหนังสั้นจึงเป็นเวทีที่สำคัญมาก และเห็นว่าผลิตคนทำหนังไทยออกมาจริง ๆ”

ส่วนไทกิเสริมว่า “ตอนฉายหนังสั้นเรื่อง *The Age of Anxiety* จบคนดูปรบมือ อาจจะเพราะทรมานและดีใจที่มันจบแล้ว หรืออะไรก็ตาม สิ่งนี้ถือเป็นสิ่งที่ทำให้ผมอยากมีส่วนร่วมเทศกาลหนังสั้นอยู่เสมอ เพราะผลตอบรับจากผู้ชมในไทยเป็นสิ่งที่ผมอยากได้มากที่สุด”

ต่อด้วยคำถามถึงที่มาที่ไปของผลงานขนาดยาวเรื่องล่าสุดที่ได้ไปต่างประเทศในปีนี บรรจงเล่าถึงจุดเริ่มต้นของ *ร่างทรง* ว่า “โปรเจกต์นี้เริ่มต้นจากการที่เจอคุณนาซงจินในงาน Cinema Diverse ที่จัดโดยหอศิลป์ BACC ซึ่งจะให้ผู้กำกับไทยเลือกหนังมา ๑ เรื่อง โดยผมเลือก *The Chaser* ของเขามา และไม่คาดคิดว่าเขาจะตอบรับคำเชิญจากผู้จัดงาน พอเจอกัน ผมก็เอาผลงานทุกเรื่องให้เขาดู ผ่านไป ๓-๔ ปีผมมีโอกาสดูไปบรรยายที่กรุงโซลพอดีเลยได้เจอเขาอีกครั้ง เขาเล่าว่าจะทำหนังที่เกี่ยวกับร่างทรง ซึ่งมันจะมีบางพาร์ทที่ไม่แตกต่างกันมาจาก *The Wailing* หนังเรื่องล่าสุดของเขา โดยจะเปลี่ยนบริบทจากเกาหลีเป็นไทย จึงนึกถึงผมขึ้นมา ผมเลยลองขออ่านโครงร่างบทจากเขา ซึ่งตอนนั้นไม่เข้าใจเรื่องเกี่ยวกับร่างทรงเลย จึงขอลองรีเสิร์ช และถกกันว่าทำงานอย่างไร โดยหลัก ๆ คือเอาเรื่องของเขามาตีความในบริบทแบบไทยอย่างไรก็ได้ แล้วเสนอให้เขาดู ตอนถ่ายทำคือทำเป็นปี เดินทางหาร่างทรงทั้งที่ภาคเหนือและอีสาน เริ่มต้นจากการไม่รู้อะไรเลย พอเจอโปรดิิวเซอร์คนหนึ่งรู้สึกไปถูกทางมาก ซึ่งเราสามารถปรึกษาได้เลยว่ารายละเอียดของพิธีกรรมและบทสวดจะเป็นอย่างไร แล้วเขาก็จะลิสต์

จักรวาล นิลธำรงค์

จากหนังสั้นไทย สู่หนังยาวในเวทีโลก

อธิพันธ์ สิมมาคำ

รายชื่อมาให้เลยว่าร่าทรงคนไหนที่ควรไปพบ ซึ่งมีทุกรูปแบบจริง ๆ ถือเป็นหนึ่งปีที่เปิดโลกทัศน์ของผมมาก”

ด้านจักรวาลเล่าถึง เวลา ผลงานหนังยาวเรื่องที่ ๒ ของตัวเองว่า “หนังเรื่องนี้เป็นหนังร่วมทุนสร้างกับต่างประเทศเรื่องแรกของผมที่มีโปรดิวเซอร์เป็นชาวต่างชาติ เรื่อง *Vanishing Point* จะเป็นหนังที่ได้แค่ทุนสร้างจากต่างประเทศเฉย ๆ แต่ เวลา จะมีการโปรดิักซ์จากทั้งฝั่งไทย ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ และสิงคโปร์ ซึ่งค่อนข้างวุ่นวายเหมือนการทำงานกลุ่ม เวลาจะตัดสินใจทำอะไรต้องรอการตอบรับจากทุกกลุ่ม ส่วนตัวหนังจะมีอยู่ ๒ พาร์ท พาร์ทแรกถ่ายเสร็จไปตั้งแต่ก่อนโควิดช่วงปลายปี ค.ศ. ๒๐๑๙ พอโควิดมาโปรดักซ์ต้องหยุดไป ๖-๗ เดือน ทำให้ลำบากในการถ่ายอีกพาร์ทที่เหลือ ส่วนที่วุ่นวายจริง ๆ คือส่วนของขั้นตอนการทำโพสต์โปรดักซ์ด้วยความที่มันมีเงินมาจาก ๔ ประเทศ แต่ละประเทศก็จะจองการทำงานแต่ละส่วน เช่น ที่ไหนจะเกรตติ้ง ที่ไหนจะผสมเสียง ที่ไหนจะทำ VFX ซึ่งจริง ๆ เราสามารถทำให้ไทยได้หมดเลย แต่กลับต้องกระจายไปทำในแต่ละที่ ซึ่งมันค่อนข้างวุ่นวายพอสมควร”

ปิดท้ายด้วยไทกิโอเล่าถึงการทำหนังยาวเรื่องแรกของตัวเองว่า “จุดเริ่มต้นของ *พญาโศก พิชัยคำ* เริ่มจากการคุยกับโปรดิวเซอร์คือ พี่โสฬส สุขุม และ พี่คัทลียา เผ่าศรีเจริญ แล้วพัฒนาบทร่วมกันมา สักระยะ จากนั้นพอถ่ายทำเสร็จได้ฉายเปิดตัวที่รอตเตอร์ดัม และมีทัวร์ตามเทศกาลต่าง ๆ อีกสิบประเทศ แก่นหลักของเรื่องคือความเป็นอัมพาตทั้งทางกายภาพและจิตใจที่มันถูกรอรับว่า เช่น ร่างที่โดนสะกดจากอำนาจที่เรามองไม่เห็น ซึ่งมันควบคุมชีวิตและจิตใจของตัวละครในเรื่อง

โดยมีอีกส่วนที่ผมสนใจคือ สภาวะก่อนและหลังของการเกิดเหตุการณ์ใหญ่บางอย่าง เช่น เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่เป็นหมุดหมายสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองของไทย ซึ่งมันเป็นผลกระทบกับครอบครัวของตัวละคร ทั้งหมดเลยเป็นที่มาของบท

หนังเรื่องนี้ และถือเป็นครั้งแรกที่ผมได้กำกับคนที่จับต้องได้จริง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อน แต่เราก็เลือกกำกับนักแสดงในแบบที่เราชอบและสนใจ”

ในช่วงท้ายของการพูดคุย

ผู้กำกับทั้งสามเล่าถึงผลกระทบที่เกิดจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ โดยบรรจงเล่าว่า “สำหรับผมกระทบหนักมาก แต่ยังโชคดีที่ช่วงถ่ายทำเป็นช่วงที่โควิดซาลงไป ความช่วยเหลือคือตอนหนึ่งฉายที่เกาหลี แม้ทีมนั้นจะไม่เคยปิดโรงหนังเลย แต่อยู่ ๆ ช่วงที่ ร่าทรง จะเข้าเป็นช่วงที่ตัวเลขพุ่งขึ้นสูง ทำให้โดนมาตรการแรงที่สุด รวมทั้งการที่มันฉายที่ไทยไม่ได้ด้วย”

จักรวาลเล่าต่อว่า “ของผมจะคล้าย ๆ กัน คือถ่ายเสร็จก่อนที่ตัวเลขในประเทศจะพุ่งสูง ถ้ากระทบ คงกระทบช่วงการวางแผนฉายมากกว่า แต่ที่น่าเป็นห่วงจริง ๆ คือสภาพจิตใจที่มีคนป่วยกันมากขึ้น เพราะมันหาทางออกไม่ได้ ในฐานะที่สอนหนังสือด้วย จะเริ่มเห็นนักศึกษามีอาการป่วย ก็ต้องให้กำลังใจกัน แล้วหาทางเยียวยาว่าเราจะนำช่วงชีวิต ๒ ปีที่หายไปคืนกลับมาอย่างไรให้มันดีขึ้น”

ไทกิโอปิดท้ายว่า “สำหรับตัวหนังแทบไม่ได้รับผลกระทบอะไรเลย เพราะถ่ายเสร็จตั้งแต่ต้นปีก่อน ซึ่งหนังได้ไปฉายต่างประเทศแต่เรากลับไม่ได้เดินทางไปด้วย จะคิดคล้าย ๆ กับจักรวาลคือ คิดถึงอนาคตของประเทศและนักศึกษาด้วยความที่ผมสอนหนังสือเหมือนกัน ซึ่งเป็นทอมแรกที่ต้องสอนออนไลน์ล้วน ถ้ามีโอกาสจะคุยกับลูกศิษย์ว่าเรียนออนไลน์มา ๒ ปีแล้วรู้สึกอย่างไรบ้าง ซึ่งหลายคนตอบตรงกันว่า สภาพจิตใจแย่ เพราะการเรียนแบบนี้ไม่ได้ประสิทธิภาพเท่าแบบปกติ รวมถึงช่วงชีวิตของเด็กวัยรุ่นที่หายไปนาน ๒ ปี เป็นสิ่งที่ผมกังวลเสมอ” ■

อ่านบทความฉบับเต็มที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์หอภาพยนตร์ ได้ที่ <https://fapod.or.th/main/information/article/view/797>

พญาโศก พิชัยคำ (The Edge of Daybreak)
โดย ไทกิโอ ศักดิ์พิสิษฐ์

ลี ชาตะเมธิกุล

ธัญญาวาริน สุขะพิสิษฐ์

ศิวโรจน์ คงสกุล

เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๔ หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) จัดกิจกรรมสนทนาออนไลน์ “Live Talk ๒๕ ปี เทศกาลภาพยนตร์สั้น” ซึ่งจัดต่อเนื่องมาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม และเดินทางมาถึงตอนสุดท้ายในชื่อตอนว่า “หลายชีวิต อดีตคนทำหนังสั้น” โดยเชิญวิทยากรผู้มีจุดเริ่มต้นเส้นทางอาชีพจากการเป็นอดีตผู้ส่งผลงานเข้าประกวดในเทศกาลภาพยนตร์สั้นมาตั้งแต่ช่วงที่เทศกาลเพิ่งตั้งไข่ และปัจจุบันมีเส้นทางการทำงานที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย ธัญญาวาริน สุขะพิสิษฐ์ ผู้กำกับที่มีบทบาทและหน้าที่หลากหลายในวงการ ไปจนถึงเคยได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ไทย และเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ลี ชาตะเมธิกุล มือตัดต่อภาพยนตร์และเจ้าของห้องแล็บโพสต์โปรดักชัน ที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ และ ศิวโรจน์ คงสกุล ผู้กำกับร่วมสมัยมือรางวัลคนสำคัญที่ปัจจุบันกำลังมีผลงานการกำกับซีรีส์ นอกจากนี้กิจกรรมยังดำเนินรายการโดย ภาณุ อารี อาจารย์พิเศษด้านภาพยนตร์ และผู้อำนวยการฝ่ายจัดซื้อภาพยนตร์ต่างประเทศ บริษัท สหมงคลฟิล์ม ผู้เคยเป็นหนึ่งในทีมงานจัดเทศกาลยุคนกบุกเบิก ซึ่งมาร่วมย้อนรำลึกถึงช่วงเวลาในอดีตของเทศกาลไปพร้อมกับผู้ชม

ธัญญาวารินเล่าถึงจุดเริ่มต้นเส้นทางการทำงานโดยมีหนังสั้นเป็นบันไดก้าวแรกว่า “กอล์ฟส่งหนังสั้นเข้าประกวดครั้งแรกเมื่อ ๒๐ ปีก่อน ตอนนั้นเป็นครูอยู่ที่โคราช ได้ยินชื่อเทศกาลนี้ครั้งแรกจากนิตยสาร Movie Time เห็นลงข่าวประกวดหนังสั้น แต่ตอนนั้นส่วนใหญ่จะดูแต่หนังแมส ไม่รู้หรอกว่าหนังสั้นหรือหนังทดลองคืออะไร รู้แต่ว่าอยากทำหนัง ก็เลยทำเรื่อง แหวน สงมา เพราะมันเป็นสิ่งที่เราอยากเล่า จึงทำทุกอย่าง ตั้งแต่กำกับยันแสดง เพราะอยากเป็นนักแสดงมาก จากนั้นได้มีโอกาสเล่นละครโทรทัศน์เรื่อง ชายไม่จริงหญิงแท้ แต่ต่อมากลับมีคำสั่งห้ามกะเทยออกทีวี จึงเริ่มคิดว่าจะเอาอย่างไรต่อดี เพราะมีบทบาทต่าง ๆ ที่เราอยากเล่น ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจมาจากชีวิตของผู้คนที่เราเห็นจากโคราช เลยเริ่มเขียนบทขึ้นมาให้ตัวเองแสดง แล้วไปยื่นกล้อง Hi8 ของลุงมา แก่ก็สอนวิธีการใช้งานอย่างเดียวเลย คือให้กดปุ่มสีแดง พอกดเป็นจากนั้นชีวิตก็เปลี่ยนเลย”

“หลังจากปี พ.ศ. ๒๕๔๔ กอล์ฟยังคงส่งหนังเข้ามาเรื่อย ๆ ได้รางวัลบ้าง ไม่ได้รางวัลบ้าง คิดว่าการทำหนังก็เหมือนกับการที่เราพูดกับโลกหรือสังคม เราใช้หนังเป็นเครื่องมือสื่อสารว่าเราคิดอะไรอยู่ ตอนทำเรื่อง *I'm Fine* สบายดีค่ะ ช่วงนั้นเริ่มมีการประท้วงทางการเมือง และมีโปรเจกต์ทำหนังสั้นเกี่ยวกับเสรีภาพ เราจึงเริ่มคิดว่า อยากเล่าอะไรในเวลา ๓ นาที ทุกอย่างในเรื่องเลยมีแต่สัญลักษณ์ ซึ่งปัจจุบันหนังเรื่องนี้ก็ยังนำมาฉายอยู่เรื่อย ๆ เป็นประเด็นที่ยังร่วมสมัยอยู่จนทุกวันนี้ ตอนฉายเสร็จจนดูก็ฮือฮากันมาก ไม่ได้คิดเรื่องรางวัลอะไรเลย แต่ก็ได้รับรางวัลใหญ่กลับมา”

ลี ซึ่งเคยเป็นนักศึกษาภาพยนตร์ที่สหรัฐอเมริกา เล่าถึงประสบการณ์เมื่อครั้งรู้จักกับเทศกาลซึ่งเป็นใบเบิกทางการทำงานในปัจจุบันให้กับเขาว่า “ผมรู้จักเทศกาลนี้จากการกลับมาเมืองไทยช่วงซัมเมอร์ตอนกลางปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เคยอ่านเจอจากในหนังสือพิมพ์ บางกอกโพสต์ว่าที่นี่มีหอภาพยนตร์ เลยลองนั่งรถไปดู ได้พบคุณโดม สุขวงศ์ ซึ่งตอนนั้นกำลังจัดนิทรรศการ ๑๐๐ ปีหนังไทย จึงเข้าไปอาสาช่วยทำงานในส่วนนั้น แล้วช่วงนั้นเป็นช่วงเปิดรับสมัครหนังสั้นครั้งแรกพอดี จึงได้โอกาสพบกับผู้กำกับที่นำผลงานมาส่งหลาย ๆ คน เช่น พี่สับ-บุญส่ง นาคภู่ ก็ทำความรู้จักกัน ซึ่งต่อมาผมได้ช่วยพี่สับทำเรื่อง *ตากับหลาน*

“จากนั้นพอผมกลับมาถ่าย *เมืองมายา* *กรุงธิดา* หนังสั้นจบปริญญาตรีของผม ก็ได้พี่สับช่วยหาทีมงานถ่ายทำที่นี่ถือเป็นการทำงานแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งเรื่องนี้จะมีปัญหาตรงที่ต้องเอากล้องฟิล์มจากที่มหาวิทยาลัยมาถ่าย และมันต้องมีการขนส่งฟิล์มจากไทยกลับไปล้างที่อเมริกา ก็ได้พี่ ๆ จากที่หอภาพยนตร์แนะนำคนทำหนังคนหนึ่งที่ทำคล้าย ๆ กับเราคือ พี่เจย์-อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล ให้ลองอีเมลไปถามเขาว่ามีวิธีการทำอย่างไร จากนั้นจึงได้เริ่มเข้าไปทำความรู้จักกับกลุ่มคนทำหนังในแวดวง โดยหลังจากทำ *เมืองมายา* *กรุงธิดา* เสร็จ ผมก็ไม่ได้ทำหนังสั้นอีกเลย เพราะเทศกาลปีนั้น พี่เจย์เป็นหนึ่งในกรรมการ จึงได้โอกาสติดต่อกับพี่เจย์อีกครั้ง และช่วงนั้นพี่เจย์กำลังเตรียมทำหนังเรื่องใหม่คือเรื่อง *สุดเสน่หา* ผมเลยตัดสินใจลาออกจากงานที่อเมริกา

หลายชีวิต อดีตคนทำหนังสั้น กับความทรงจำและความหวัง ที่มีต่อวงการหนังสั้นไทย

อภินันท์ สิมมาคำ

ย้ายกลับมาเมืองไทยเพื่อออกกองกับพี่เจ้ย หลังจากนั้นเส้นทางชีวิตก็เปลี่ยนไป จากเดิมตั้งใจว่าจะเป็นผู้กำกับ เริ่มค้นพบว่าอยากทำงานตัดต่อ เพราะได้โอกาสจากพี่เจ้ย หลังจากนั้นก็มุ่งทำงานด้านโพสต์โปรดักชันอย่างเดียวจนถึงปัจจุบัน”

ส่วน ศิวโรจน์ อดีตนักศึกษาศิลปกรรม ผู้ไม่เคยรู้จักเทศกาลหนังสั้นมาก่อน ถ่ายทอดความรู้สึกถึงเทศกาลที่ทำให้เขาค้นพบตัวตนว่า “ผมจะคล้าย ๆ กับพี่กอล์ฟ คือไม่ได้รู้จักเทศกาลนี้ในฐานะคนดู แต่มาเริ่มสนใจตอนเรียนคณะศิลปกรรม เพราะคิดว่าหนังสั้นเป็นศาสตร์อีกแขนงที่แตกต่างจากสิ่งที่เราเรียนมา โดยจุดเริ่มต้นของผมจริง ๆ จัง ๆ คือ เว็บไซต์ ThaiShortFilm.com ของพี่ศิริตรม์ ตูลสุข ซึ่งแนะนำคนในแวดวงนี้ได้กว้างมาก และเขาจะคอยส่งผมไปฝึกงานตามกองถ่ายของคนที่อยู่ในแวดวง เช่น บริษัท Firecracker Film ของพี่เตานา-ม.ล. มิ่งมงคล โสณกุล หนังอิสระเลยเริ่มไหลเข้ามาให้เรารู้จักในฐานะทีมงานที่คอยช่วยคนอื่น ซึ่งตอนนั้นเรายังไม่ยอมมีหนังเป็นของตัวเอง แค่อยากรู้จักสิ่งนี้ก่อนว่าพี่ ๆ ในแวดวงเขาทำอะไรกันบ้าง”

“หนังเรื่องแรกที่ผมส่งมาประกวดที่เทศกาล คือเรื่อง มื้อค่ำ เป็นผลงานที่ทำหลังจากรู้จักกับพี่ทองดี-โสฬส สุขุม ช่วงที่เขาเพิ่งฝึกเป็นผู้ช่วยโปรดิวเซอร์ที่บริษัท Firecracker Film ซึ่งผมเล่าให้เขาฟังว่าหลังจากเป็นทีมงานมานาน เริ่มอยากทำหนังสั้นบ้างแล้ว โดยจากการสังเกตเห็นผลงานของพี่ ๆ คนอื่น ๆ ทำให้พบว่า หนังสั้นมันมีอิสรภาพในการเล่าเรื่องมาก ซึ่งตอนนั้นเราอยากเล่าเรื่องของคนใกล้ตัว โดยเขียนบทให้แม่กับน้องสาวเล่น พี่ทองดีก็ช่วยหาโลเคชัน ทีมงานหลาย ๆ คนที่เป็นเพื่อนกัน ก็เริ่มฝึกงานจากเรื่องนั้น บทพูดต่าง ๆ ก็สะท้อนมาจากชีวิตตัวเองตอนออกกองถ่าย ณ เวลานั้น ซึ่งเรื่องนี้เหมือนเป็นจุดเริ่มต้นจากความไม่ตั้งใจ และเป็นจุดเชื่อมโยงในผลงานของผมเรื่องต่อ ๆ มา คือมีฉากบนโต๊ะอาหาร พอตตอนที่หนังฉายในเทศกาล รู้สึกตื่นเต้นมากที่คนดูจะได้ดูผลงานส่วนตัวของเราเรื่องนี้” ■

อ่านบทความฉบับเต็มที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์หอภาพยนตร์ ได้ที่ <https://faport.or.th/main/information/article/view/809>

เดือนพฤศจิกายนนี้ เตรียมตัวรับชม
“หนังสั้นมาราธอนออนไลน์”

และพบกับผลงานที่ผ่านเข้ารอบสุดท้ายในแต่ละสาขา
พร้อมโปรแกรมพิเศษอีกหลากหลาย ใน

“เทศกาลภาพยนตร์สั้น ครั้งที่ ๒๕”

๑๘-๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๔

ณ หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)

ติดตามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ www.faport.or.th และ www.facebook.com/ThaiShortFilmVideoFestival

ว่าด้วยเรื่อง

มรดก ภาพยนตร์ ของชาติ ปี ๒๕๖๔

ภาคภูมิ ธรรมศรี

“ทุกเรื่องควรเป็นมรดกภาพยนตร์ของชาติ” เสียงของ กิตติศักดิ์ สุวรรณโกสิน ได้บอกเล่าเมื่อเริ่มต้นการเสวนามรดกภาพยนตร์ของชาติที่หอภาพยนตร์ได้เชิญตัวแทนคณะกรรมการ ๖ ท่าน จากทั้งหมด ๓๘ ท่านที่ร่วมกันพิจารณาตัดสินภาพยนตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภาพยนตร์ของชาติ ครั้งที่ ๑๑ ประจำปี ๒๕๖๔ มาเล่าถึงมุมมองของตนเอง ได้แก่ กิตติศักดิ์ สุวรรณโกสิน นักวิจารณ์ภาพยนตร์ชั้นครู กษิดิศ อนันทนาธร บรรณาธิการผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์ ผู้กำกับการแสดง ศรีณย์ ทองปาน นักเขียนสารคดี ประวัติศาสตร์ พรพิชิต พัฒนถาบุตร นักวิชาการอิสระที่เป็นแฟนหนังไทยด้วยยง ดำเนินรายการโดย โสภิต หวังวิวัฒนา นักจัดรายการวิทยุ ที่เป็นหนึ่งในคณะกรรมการครั้งนี้ และมีชลิดา เอื้อบำรุงจิต ผู้อำนวยการหอภาพยนตร์มาร่วมพูดคุยในการเสวนาครั้งนี้ด้วย

การเสวนาครั้งนี้ นับเป็นครั้งแรกที่หอภาพยนตร์ได้เชิญตัวแทนคณะกรรมการมาพูดคุยหลังการประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภาพยนตร์ของชาติประจำปี ซึ่งได้ดำเนินการประกาศต่อเนื่องในวันอนุรักษ์ภาพยนตร์ไทย ๔ ตุลาคม ปีนี้เป็นปีที่ ๑๑ แล้ว โดยสรุปประเด็นในการเสวนาได้ดังนี้

งานขึ้นทะเบียนไม่ใช้การประกวด

ชลิดา เอื้อบำรุงจิต ผู้อำนวยการหอภาพยนตร์ ได้กล่าวถึงหลักความคิดเกี่ยวกับการประกาศรายชื่อภาพยนตร์ขึ้นทะเบียนมรดกภาพยนตร์ของชาติว่า “หลาย ๆ ครั้งคนจะเรียกว่าได้รางวัล จริง ๆ แล้วมันเหมือนกับการเลือกออกมา เพื่อสร้างการรับรู้ให้คนเข้าใจ บางคนคิดว่าเราเก็บเฉพาะหนังเรื่อง บางคนคิดว่าหอภาพยนตร์ถ่ายหนังเองก็มี บางคนสมัครเป็นดารา พอมีงานขึ้นทะเบียนเขาก็ทำให้เขาเข้าใจ ทำให้เขาคิดถึงหนังที่อยู่หน่วยงานเขา หนังที่อยู่ที่บ้าน มันช่วยให้เราได้มาเก็บอนุรักษ์ อยากให้มองงานนี้ไม่ใช่การประกวด”

“ถ้าจะบอกว่า เวทีไหน ๆ ที่ภาพยนตร์รูปแบบต่าง ๆ จะอยู่ด้วยกันแบบนี้ ก็คงเป็นเวทีนี้เวทีเดียวครับ เพราะปกติที่อื่นเราก็ไม่ได้เอาหนังประเภทต่าง ๆ มาอยู่ในเกณฑ์พิจารณาเดียวกัน แต่เป็นกรณีพิเศษของหอภาพยนตร์ที่มีหนังหลาย ๆ ประเภทมารวมกัน” ศรีณย์ ทองปานกล่าว และยังเล่าอีกว่า “การขึ้นทะเบียนไม่ใช่การมาแปะป้ายหรือว่าแถลงข่าวกันเฉย ๆ แต่มันมีกระบวนการเบื้องหลัง นับตั้งแต่การรวบรวมภาพยนตร์ โดยเฉพาะกระบวนการที่ใช้ต้นทุนสูงอย่างเช่น การอนุรักษ์จัดเก็บสภาพเดิมของฟิล์ม หรือว่าทำการถ่ายทอดให้อยู่ในรูปแบบของดิจิทัลเพื่อให้เผยแพร่ออกไปในวงกว้างได้”

การพิจารณาตัดสินภาพยนตร์ใน ภาวการณ์โควิด-๑๙

สำหรับรูปแบบของการพิจารณาคัดเลือกในปีนี้นั้นมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเนื่องจากภาวะโรคระบาดโควิด-๑๙ ทำให้ไม่สามารถเชิญกรรมการมาพูดคุยพิจารณาในสถานที่จริงได้ดังเช่นปีก่อน ชลิตาได้กล่าวว่า “ปีนี้เนื่องจากสถานการณ์โควิด เราก็กังวลว่าเราจะสามารถมาพบปะกันได้เมื่อไร วันที่ ๔ ตุลาคม ซึ่งเป็นวันอนุรักษ์ภาพยนตร์ไทยเราก็ต้องมีกิจกรรม เป็นไอเดียที่คุยกับทางทีมงาน เอาไอเดียมาจากออสการ์ อคาเดมี เราก็เลยเอาคณะกรรมการในปีก่อน เพื่อให้พอเข้าใจในลักษณะงาน และเพิ่มเติมบางส่วนเข้ามา เดิมที่ตั้งใจว่า ๔๐ ท่าน แต่มี ๒ ท่านติดภารกิจ จึงลดเหลือ ๓๘ ท่าน ก็มีกรรมการที่ครอบคลุมในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวงการภาพยนตร์ ด้านประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ด้วยความหลากหลาย ทำให้การตัดสินปีนี้ก็น่าสนใจ เหมือนเป็นการทดลองเราเลือกตัวแทนที่แตกต่างกัน ทุกคนไม่ได้คุยกัน ทุกคนเลือกตามสิทธิ์ของตนเอง เหมือนเลือกตั้งเลย มันก็เป็นจุดตัดของการยอมรับกัน”

กิตติศักดิ์ สุวรรณโกติน ในฐานะที่เป็นประธานกรรมการพิจารณาตัดสินภาพยนตร์ขึ้นทะเบียนฯ มาตั้งแต่ปี ๒๕๖๐ ในฐานะตัวแทนจากบอร์ดบริหารของหอภาพยนตร์ ได้กล่าวถึงการตัดสินในครั้งนี้ว่า “ปีนี้ที่น่าสนใจคือ มีหนังอายุ ๗๐ ปี ๖๐ ปี อายุ ๑ ปี ก็เข้ามาขอบเขตของการคัดเลือกกว้าง” สำหรับผู้ที่มาเป็นกรรมการครั้งนี้อย่าง กษิดิศ อนันท์นาท มีความเห็นว่า “ผมเพิ่งเป็นกรรมการครั้งนี้ครั้งแรก หอภาพยนตร์ทาบเข้ามาที่หนักใจ พอได้รับคำอธิบายว่าไม่ได้มีแค่หนังยาว มันมีหนังประเภทอื่น ๆ ด้วย ผมก็ตื่นเต้น การที่เราได้เห็นตัวละคร ชื่อบุคคลทางประวัติศาสตร์ได้โลดแล่นไปมา การได้เห็นเขา การได้เห็นปฏิกริยาเขา ผมคิดว่ามันคือมิติที่เติมเต็มการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ของเรามากนะครับ”

ศรัณย์ได้กล่าวว่า “ภาพยนตร์ปีนี้ก็เช่นเดียวกับปีที่ผ่านมา มีหนังข่าวของรัฐบาล หนังประชาสัมพันธ์ หรือเรียกว่าโฆษณาชวนเชื่อ ก็ได้มีหนังบ้าน มีหนังเรื่อง หรือภาพยนตร์สำหรับฉายตามโรงภาพยนตร์ รวมถึงหนังโฆษณาด้วย หนังต่าง ๆ เหล่านี้ ประเภทมันแตกต่างกันมาก”

ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์ กล่าวเสริมถึงการคัดเลือกในครั้งนี้ว่า “น่าจะเหมือนประกวดนางงามที่เราจะต้องเลือก อันนั้นก็ชอบ อันนั้นก็ดี กรรมการหลากหลายและกว้างมาก หนังหรือศิลปะบันเทิงมันก็เป็นจดหมายเหตุ บันทึกทางสังคม มันก็จะมียิบยิบทางสังคมในช่วงที่หนังเรื่องนั้นถูกทำ ผู้คน แฟชั่น เพลง และที่สนใจมากที่สุดคือ ทศนคติของคนทำ” ในขณะที่ พรพิชิต พัฒนถาบุตร ได้พูดถึงความรู้สึกในการเป็นกรรมการว่า “ใช้ความรักดูก่อนครับ ผมชอบทุกอย่างที่เป็นหนังไทย อากาการรักที่เสียตายน้องเกิดขึ้นทันที ผมดูด้วยความรัก รายละเอียดศิลปะของยุคนั้น”

“เก็บอดีต ไว้ศึกษาในปัจจุบัน เพื่ออนาคต”

กิตติศักดิ์ได้พูดถึงคุณค่าที่สะท้อนออกมาจากกิจกรรมขึ้นทะเบียนมรดกภาพยนตร์ของชาติ ซึ่งในทุกปีนั้นจะจัดขึ้นตรงกับวันอนุรักษ์ภาพยนตร์ไทย ๔ ตุลาคม โดยกษิดิศได้เสริมถึงประเด็นนี้ว่า “การลงทุนหรือการรักษาของในประวัติศาสตร์ในอดีต มันพูดยากว่าจะเห็นผลในไหน แต่เมื่อคุณอยากใช้แล้วคุณหาไม่ได้มันนั่นแหละ คุณจะรู้สิว่ามันสำคัญในแง่การเก็บรักษาและการให้ความหมายกับมันแข่งกับเวลาที่มันจะสูญสลายไป เลยเป็นเรื่องสำคัญ”

เมื่อพูดถึงประเด็นคุณค่าของภาพยนตร์ไทยนั้น ฤทัยวรรณได้บอกเล่าว่า “ไม่ชอบที่คนพูดว่า ‘ไปช่วยกันไปดูหนังไทย’ จริง ๆ แล้วเรารู้สึกว่าเราเป็นหนี้บุญคุณหนังไทยเสียด้วยซ้ำ” พรพิชิตได้กล่าวเสริมถึงเรื่องนี้ว่า “หนังไทย คนที่ผลิตหนังไทย มันต้องใช้อารมณณ์ผลิต ขอให้รักหนังไทย รักความเป็นไทย ขอให้รู้ว่าหนังไทยมันมีคุณค่าจริง ๆ”

แม้ปีนี้หอภาพยนตร์ได้ขึ้นทะเบียนภาพยนตร์ให้เป็นมรดกภาพยนตร์ของชาติแล้ว ๒๒๑ เรื่อง แต่ยังมีภาพยนตร์ไทยไม่ว่าจะหนังดำเนินเรื่อง หนังบ้าน หนังสือสารคดี หนังข่าว ทั้งที่ได้รับการเสนอชื่อจากประชาชน และที่หอภาพยนตร์อนุรักษ์ไว้อีกหลากหลายเรื่องยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกภาพยนตร์ของชาติ แต่เหมือนที่ผู้อำนวยการหอภาพยนตร์ได้กล่าวไปข้างต้นว่าเวทีนี้ไม่ใช่การประกวด ภาพยนตร์อีกหลาย ๆ เรื่องจึงยังมีโอกาสที่จะได้กลับมาพิจารณาใหม่อีกครั้ง “ปีนี้ไม่ได้ปีหน้าก็อาจจะได้ บางเรื่องรอเป็น ๑๐ ปีอาจจะได้” กิตติศักดิ์ได้กล่าวจากประสบการณ์การเป็นกรรมการตัดสินภาพยนตร์จากหลากหลายปีที่ผ่านมารวมทั้งพรพิชิตเองก็กล่าวถึงเรื่องนี้ในงานเสวนาว่า “๑๐ ปีไม่เคยสาย หนังเรื่องใดที่ไม่เคยเข้ามา เรื่องนั้นก็อาจจะได้กลับมาพิจารณาอีก เพราะแต่ละเรื่องก็มีคุณค่าทั้งนั้น”

ทะเบียน มรดกภาพยนตร์ของชาติ ประจำปี ๒๕๖๔

[โสกันต์พระองค์เจ้าจิรศักดิ์สุประภาต] (๒๔๗๑)

ภาพยนตร์บันทึกพระราชพิธีโสกันต์ของพระองค์เจ้าจิรศักดิ์สุประภาต และพระราชพิธีเกศกัณฑ์ของหม่อมเจ้ายุธิษฐีสวัสดิวัตน์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถ่ายด้วยฟิล์มแฮตช์ และโปรดให้ข้าราชการบริพารร่วมถ่าย

ภาพยนตร์ได้ฉายให้เห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ในพระราชพิธี และพระอิริยาบถของเจ้านายพระองค์น้อย ๆ แม้มีฉากแสดงถึงรายละเอียดต่าง ๆ อย่างครบถ้วน แต่บันทึกความทรงจำของครอบครัวที่พระเจ้าแผ่นดินได้พระราชทานพิธีไว้ด้วยกล้องถ่ายภาพยนตร์นี้ยังถือเป็นตัวอย่างอันมีค่าและหายากของพระราชพิธีโกนจุกพระโอรสธิดาและพระนัดดาของพระเจ้าแผ่นดินที่สืบทอดมายาวนานในราชสำนักสยาม และปัจจุบันกลายเป็นอดีตไปแล้ว

ห้วงรักเหวลึก (๒๔๙๘)

ภาพยนตร์ที่สร้างมาจากนวนิยายที่โด่งดังที่สุดของ หลวงวิจิตรวาทการ บุคคลผู้มีบทบาทสำคัญต่อการเมืองและสังคมไทย และเคยเป็น “ขุนพลทางความคิด” ข้างกายของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ห้วงรักเหวลึก นับเป็นภาพยนตร์ที่สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมเรื่องสิทธิสตรีในสังคมไทยยุคแรกเริ่ม ทั้งการตอบโต้การกดขี่ทางเพศ และการเดินเรื่องโดยผู้หญิงซึ่งไม่ได้เป็นกุลสตรีตามขนบ ในขณะเดียวกันยังเป็นบทบันทึกซึ่งเหลืออยู่น้อยนิดของการภาพยนตร์ไทย ช่วงก่อน พ.ศ. ๒๕๐๐ ที่นักแสดงที่มีชื่อเสียงจากละครเวทีกำลังมีบทบาทสำคัญ รวมถึงเป็นประจักษ์พยานในฝีมือการแสดงภาพยนตร์ยุคแรกของ สุพรรณ บูรณะพิมพ์ นักแสดงหญิงผู้ได้รับการยกย่องอย่างสูงในฐานะ “ราชินีแห่งการละคร”

ท่านสามารถอ่านรายละเอียดคำประกาศภาพยนตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภาพยนตร์ของชาติฉบับเต็มได้ที่
<https://fapot.or.th/main/heritage>

[คำปราศรัยในวันครบรอบปีที่ ๒ แห่งการปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๓] (ไม่สมบูรณ์) (๒๕๐๓)

ภาพยนตร์บันทึกการอ่านคำปราศรัยของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในวันครบรอบปีที่ ๒ แห่งการปฏิวัติ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๓ ซึ่งเคยออกอากาศในสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๗ อันเป็นสถานที่ที่รัฐบาลของคณะปฏิวัติของจอมพล สฤษดิ์ จัดตั้งขึ้น

แม้เนื้อหาช่วงต้นจะขาดหายไป แต่ภาพยนตร์ยังมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะการถ่ายทอดให้เห็นถึงความสามารถในการเป็นนักปราศรัยของจอมพล สฤษดิ์ ที่คนไทยยุคหนึ่งเคยติดใจ และยังเป็นอนุสรณ์ถึงผลพวงของการรัฐประหารครั้งที่กล่าวกันว่า เป็นการล้างระบบทางการเมืองของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ออกไปอย่างเด็ดขาด และสร้างระบอบประชาธิปไตยแบบ “ไทย ๆ” ขึ้นมาแทน

สุริย์นวลอ่อนหวาน (๒๕๐๔)

ภาพยนตร์ที่สร้างจากบทละครวิทยุที่ได้รับความนิยมอย่างมากของสมสุข กัลย์จาฤก นักเขียนบทละครวิทยุที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคนหนึ่งของไทย นับเป็นหลักฐานแห่งความเฟื่องฟูของละครวิทยุยุคหนึ่งได้รับการนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์จำนวนมาก ในขณะเดียวกัน ภาพยนตร์ยังประสบความสำเร็จทั้งด้านรายได้และรางวัล รวมทั้งได้รับการกล่าวถึงในฐานะภาพยนตร์แนวนิยายวิทยาศาสตร์แบบกึ่งแฟนตาซียุคแรก ๆ ของไทยที่มีชื่อเสียงมากที่สุดท่ามกลางท้องเรื่องและค่านิยมต่าง ๆ ที่จับใจผู้ชมชาวไทย รวมถึงการดำเนินเรื่องด้วยตัวละครหญิงเป็นหลัก ซึ่งทั้งหมดนี้ต่างสะท้อนให้เห็นถึงชนบของภาพยนตร์ไทยในช่วงต้นทศวรรษ ๒๕๐๐

นิสิตพัฒนา (ไม่สมบูรณ์) (๒๕๐๕)

ภาพยนตร์ของสำนักข่าวสารอเมริกัน กรุงเทพฯ เล่าถึงเหตุการณ์การออกค่ายอาสาสมัคร จุฬาลงกรณ์ ครั้งที่ ๔ ระหว่างวันที่ ๓๑ มีนาคม - ๑๔ เมษายน ๒๕๐๕ ที่หมู่บ้านแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีค่าเป็นเอกสารบันทึกการออกค่ายอาสาพัฒนาในยุคแรกของนิสิตนักศึกษาไทย ก่อนที่รุ่นน้องของพวกเขาจะมีบทบาทสำคัญทางการเมืองจนเกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดความขัดแย้งขึ้นกับรัฐบาลในอีกไม่กี่ปีต่อมา และแม้จะมีจุดประสงค์เพื่อโฆษณาชวนเชื่อ แต่ภาพยนตร์ก็ได้ถ่ายทอดให้เห็นถึงการร่วมแรงร่วมใจ ความมีชีวิตชีวา และอุดมคติของหนุ่มสาวที่ต้องการมีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคมในกิจกรรมที่ต่อมาถือเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมและขึ้นหน้าขึ้นตาที่สุดอย่างหนึ่งของนิสิตนักศึกษาไทย

โฆษณาเพียง (๒๕๐๖-๒๕๐๘)

ภาพยนตร์โฆษณาเครื่องดื่มยี่ห้อ เพียง ผลงานสร้างสรรค์ของ ปยุต เงากระจ่าง ผู้สร้างภาพยนตร์การ์ตูนสำเร็จเป็นรายแรกของประเทศไทย ผลิตโดย “สำนักโฆษณาสรรพสิริ” ของ สรรพสิริ วิริยศิริ ผู้บุกเบิกการผลิตภาพยนตร์โฆษณาการ์ตูนไทยรายแรก

จุดเด่นของโฆษณาชิ้นนี้ คือการใช้ตัวละครเป็นตัวการ์ตูนชุด “ตุ๊กตา” ของ พิมมณ กาฬสีห์ ผู้บุกเบิกการ์ตูนสำหรับเด็กในเมืองไทย รวมทั้งมีเพลงประกอบบรรยายสรรพคุณสินค้าที่ติดหู ซึ่งดัดแปลงมาจากทำนองเพลงคลาสสิก In a Persian Market ภาพยนตร์โฆษณาสั้น ๆ นี้จึงมีคุณค่าที่ยิ่งใหญ่ทั้งในฐานะการเป็นอนุสรณ์ถึงผลงานของนักวาดการ์ตูนไทยคนสำคัญถึงสองคน และเป็นตัวอย่างของภาพยนตร์โฆษณาที่มีอิทธิพลต่อผู้คนมายาวนาน จนกลายเป็นมรดกความทรงจำของสังคม

การเดินทางอันแสนไกล (๒๕๑๒)

ภาพยนตร์บันทึกการมาเยือนเมืองไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ ของ นีล อาร์มสตรอง พร้อมด้วยคณะนักบินอวกาศชาวอเมริกันที่ไปสำรวจดวงจันทร์ได้เป็นกลุ่มแรกของโลก สร้างโดยสำนักข่าวสารอเมริกัน กรุงเทพฯ โดยเล่าผ่านเรื่องราวของ อรุณฯ ภาซีน เด็กหญิงจากจังหวัดสุรินทร์ ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้สื่อข่าวและช่างภาพเฉพาะกิจ ซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของชาวไทยที่ต่างตื่นเต้นกับการพิชิตดวงจันทร์และการมาเยือนของมนุษย์จากดวงจันทร์ ภาพยนตร์นี้จึงมีคุณค่าเป็นบทบันทึกเหตุการณ์อันเป็นความทรงจำร่วมของคนทั้งโลก และในขณะเดียวกันยังสัมผัสได้ถึงอารมณ์ของการโฆษณาชวนเชื่อที่แผ่ปกคลุมบรรยากาศทั่วไปอยู่ในยุคสงครามเย็น

กอง (๒๕๑๖)

ภาพยนตร์เรื่องสำคัญที่ ฉลอง ภักดีวิจิตร ได้ทุ่มทุนสร้างด้วยการนำดาราชื่อดังจากต่างประเทศมาร่วมงาน และเต็มไปด้วยฉากบู๊ที่ทั้งลุ้นระทึก จนภาพยนตร์ประสบความสำเร็จอย่างมากทั้งในและต่างประเทศ และเป็นหนังแอ็กชันไทยที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดเรื่องหนึ่ง ผลงานเรื่องนี้จึงมีบทบาททั้งในฐานะจุดเปลี่ยนแห่งอาชีพของผู้นำกับภาพยนตร์ไทยที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคนหนึ่ง และเป็นตัวอย่างสำคัญที่แสดงให้เห็นความทะเยอทะยานของคนทำหนังไทยซึ่งต้องการก้าวออกไปสู่ตลาดสากล ในขณะเดียวกันภาพยนตร์ยังเป็นผลงานร่วมสมัยในยุคสงครามเวียดนาม ซึ่งได้ฉายภาพปฏิบัติการความร่วมมือระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นในเวลานั้นได้อย่างมีสีสันมากและเป็นที่จดจำ

วิมานดารา (๒๕๑๗)

ภาพยนตร์ที่ร่วมสร้างโดยตำนานนักร้องคู่ขวัญ สุเทพ วงศ์กำแหง และ สวลี ผกาพันธุ์ ร่วมกับ ธงชัย วงษ์ประเสริฐ กำกับโดย ชุตินา สุวรรณรัตน์ ผู้กำกับภาพยนตร์แนวชีวิตคนสำคัญ แต่งเรื่องและเขียนบทโดย รพีพร หรือ สุวัฒน์ วรดิลก นักประพันธ์ชื่อดัง

วิมานดารา เป็นภาพยนตร์ที่กล้าหาญในการนำเสนอเนื้อหาที่แปลกแตกต่างจากผลงานในยุคเดียวกัน ทั้งยังบันทึกบรรยากาศและค่านิยมของสังคมไทยในยุคสมัยนั้นไว้ในหลายแง่มุม รวมถึงเป็นผลงานการแสดงภาพยนตร์ของตำนานนักกีฬาชื่อดังของประเทศอย่าง ปรีดา จุลละมณฑล และ โผน กิ่งเพชร นอกจากนี้ยังมีบทบาทด้านประวัติศาสตร์การอนุรักษ์ภาพยนตร์ไทย ในฐานะเป็นภาพยนตร์ประเดิมโครงการ “หนังไทยกลับบ้าน” โครงการสำคัญที่สุดโครงการหนึ่งของหอภาพยนตร์

สาย สิม่า นักสู้สามัญชน (๒๕๒๔)

ภาพยนตร์ที่สร้างจากนวนิยายเรื่อง ปีสาง ของ เสนีย์ เสาวพงศ์ โดยกลุ่มนักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ นำโดย เจน จารัสศิลป์ และ ชรรค์ชัย บุนปาน ในนามพิชฌเนศภาพยนตร์ ภาพยนตร์มีคุณค่าในฐานะมรดกจากความกล้าหาญของนักหนังสือพิมพ์ไทยกลุ่มหนึ่งที่ลุกขึ้นมาสร้างภาพยนตร์อันเต็มไปด้วยอุดมคติอันแรงกล้าในขณะเดียวกันยังเป็นตัวแทนในโลภาพยนตร์เพียงหนึ่งเดียวของวรรณกรรมอมตะที่ทรงอิทธิพลต่อบรรดานักคิดนักเขียนไทย และฝังลึกอยู่ในความคิดอ่านของหนุ่มสาวผู้รักความเป็นธรรมมาทุกยุค รวมทั้งแผ่ไปด้วยบรรยากาศและจิตวิญญาณแห่งการเป็น “ปีสางของกาลเวลา” ไม่ต่างไปจากบทประพันธ์

Goal Club เกมล้มโต๊ะ (๒๕๔๔)

ภาพยนตร์เรื่องสำคัญของผู้กำกับ กิตติกร เสียวศิริกุล เล่าเรื่องราวของกลุ่มวัยรุ่นชายยุค “มิลเลนเนียม” ที่เข้าไปพัวพันกับกระแสการพนันฟุตบอล ผิดกฎหมาย แม้เวลาจะผ่านไป ๒๐ ปี แต่ภาพยนตร์ยังคงมีน้ำหนักและเชื่อมต่อได้กับผู้ชมในปัจจุบัน ทั้งในแง่การเป็นเอกสารบันทึกทั้งด้านมืดและด้านสว่างของกระแสความคลั่งไคล้กีฬาฟุตบอลในเมืองไทย และการเป็นคำพยากรณ์ของสหัสวรรษใหม่ต่อชีวิตวัยรุ่นที่ต้องเผชิญหน้ากับสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันภาพยนตร์ยังถือเป็นหลักหมายสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญของคนทำหนังในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สุดช่วงหนึ่งของการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย

๑๐๐ ปี ส. อาสนจินดา

ราชสีห์แห่งวงการบันเทิงไทย

พุทธพงษ์ เจียมรัตติโย

ในช่วงเวลาไม่กี่ปี อาจจะมีนักเขียนที่โดดเด่นเกิดขึ้นมาสักคนหนึ่ง เช่นเดียวกับนักแสดงเจ้าบทบาท หรือนักสร้างภาพยนตร์ผู้มีศักยภาพ แต่หากจะให้สถานะทั้งหมดนี้มีอยู่ในคนเพียงคนเดียว และมีผลงานอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับนั้น คงต้องใช้เวลานานนับศตวรรษ

ส. อาสนจินดา คือหนึ่งในบุคคลพิเศษประเภทดังกล่าว เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ เขาได้รับสมญานามอย่างหลากหลาย เช่น “พระเอกนักประพันธ์” “ราชาแห่งละครเวทีไทย” “ศิลปินผู้มีความสามารถรอบตัว” “ศิลปินกระดูกเหล็ก” “ศิลปินชั้นครู” ฯลฯ ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงฝีมืออันรอบด้าน และการผ่านร้อนผ่านหนาวมาอย่างโชกโชน จนเป็นที่ยอมรับนับถือและเคารพยำเกรงของประชาชนและผู้คนร่วมวงการ ดังที่เชิด ทรงศรี ผู้กำกับภาพยนตร์ซึ่งเคยร่วมงานกันบ่อยครั้ง ได้เคยเปรียบเปรย ส. อาสนจินดา ว่าเป็น “ราชสีห์แห่งวงการบันเทิงไทย”

และนี่คือเรื่องราวบางส่วนในแต่ละด้านของ ส. อาสนจินดา เนื่องในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปีแห่งชาตกาลของบุรุษผู้ที่ยุคนี้มีสักคน

พิมพ์ดีดคู่กายที่ ส. อาสนจินดา ใช้เขียนหนังสือและบทภาพยนตร์หาเลี้ยงชีวิต จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ภาพยนตร์ไทย

ภาพนิ่งจากเรื่อง ๒๔๘๒ นักโทษประหาร (ภาพยนตร์ถูกระงับการสร้าง)

นักประพันธ์ผู้จองหงอน

ส. อาสนจินดา มีชื่อจริงว่า สมชาย อาสนจินดา เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๔ ที่กรุงเทพมหานคร และเติบโตท่ามกลางโลกแห่งการอ่านและการเขียน รวมทั้งได้สืบทอดความรักและทักษะในงานประพันธ์มาทางสายเลือด จนเกิดความใฝ่ฝันอยากเป็นนักประพันธ์มาแต่เยาว์

บิดาของเขาคือ หลวงสทการสันตติ หรือ แฉ่ง อาสนจินดา เป็นข้าราชการกรมสหกรณ์ผู้มีใจรักในทางหนังสือ ทั้งเป็นนักอ่านตัวยง นักประพันธ์ และนักแปลหนังสือเรื่องย่อภาพยนตร์เจียบต่างประเทศ ในนามปากกาว่า “ฉ. อาสนจินดา” ในขณะที่มารดา สมาน อาสนจินดา เคยเป็นนักเขียนบทละครขายคณะละครปราโมทย์ในนามปากกาว่า “แม่สมร”

แววการประพันธ์ของสมชายฉายออกมาตั้งแต่อายุแค่ ๑๔ ปี เมื่อได้ร่วมกับเพื่อนเขียนนวนิยายบู๊ในนามปากกาว่า “จิรฤทธิ์-จิรเดช” ส่งไปลงที่หนังสือพิมพ์ “สยามราษฎร์” รวมทั้งร่วมกันทำหนังสือเขียนมือ เพื่อนผู้หนึ่งคือ ประมูล อุณหธูป ผู้ซึ่งต่อมากลายเป็นนักประพันธ์ที่มีนามปากกาอันโด่งดังว่า “อุษณา เพลิงธรรม”

เมื่อจบ ม.๘ สมชายได้เป็นครูที่โรงเรียนอานวยศิลป์ใน พ.ศ. ๒๔๘๒ และออกมารับราชการกรมสหกรณ์ในปีถัดมา ซึ่งทำให้ต้องตระเวนไปหลายจังหวัด พ.ศ. ๒๔๘๖ ขณะประจำอยู่เชียงใหม่ ในภาวะสงครามโลกครั้งที่ ๒ ท่ามกลางความเจ็บเหงาและหนาวเหน็บ เขาได้ใช้เวลายามว่างเขียนหนังสือคลายเหงา

ในนามปากกา “ส. อาสนจินดา” ส่งไปยังหนังสือพิมพ์รายปักษ์ “ประชามิตร-สุภาพบุรุษ” เรื่องสั้นเรื่องแรก “ชีวิตในภาพวาดอันเลอะเลือนของพระเจ้า” ได้รับการตีพิมพ์ลงปกหน้าเฉกเช่นนักประพันธ์ชื่อดัง ทำให้มีกำลังใจเขียนเรื่องสั้นส่งไปได้ลงอีกถึงสามเรื่อง

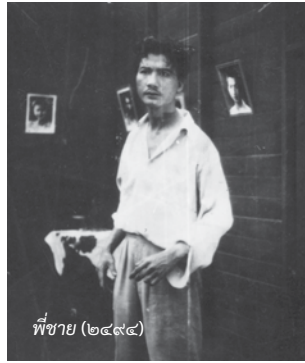
ต่อมา ประมูล อุณหูบล ได้พาเขาไปพบกับบรรณาธิการ กุหลาบ สายประดิษฐ์ ที่สำนักงานหนังสือพิมพ์ “ประชามิตร-สุภาพบุรุษ” กุหลาบได้กล่าวชื่นชมในฝีมือและนำเงินค่าเรื่องมาให้ นักเขียนหนุ่มผู้ไม่เคยทราบว่าการจ่ายค่าเรื่องทำให้เขาปลาบปลื้มใจ และเป็นแรงขับให้ลาออกจากการราชการที่เต็มไปด้วยเรื่องทุจริต เพื่อมายึดอาชีพนักประพันธ์ตามความฝันภายหลังสงคราม

ปี ๒๔๘๙ ส. อาสนจินดา ได้ร่วมกับกลุ่มนักเขียน เช่น ประหยัด ศ. นาคนา (นายราคาญ), ศักดิ์เกษม หุตาคม (อิงอร), ประมูล อุณหูบล และ อิศรา อมันตกุล ทำหนังสือพิมพ์บางกอกรายปักษ์และบางกอกรายวันโดยเขาเขียนทั้งข่าวสารคดีชาวบ้านเทิงและข่าวอาชญากรรม นอกจากนี้เขายังแต่งนิยายเรื่อง “ความรักของคนจองทอง” จัดพิมพ์เป็นฟ็อกเก็ตบุ๊ก จนทำให้เพื่อน ๆ ต่างเรียกขานว่า “นักประพันธ์ผู้จองทอง”

ความจองทองอันหมายถึงหยิ่งในศักดิ์ศรีนั้น ไม่ได้ปรากฏอยู่เพียงแค่ชื่อนิยาย หากแต่ ส. ยังทำให้เห็นประจักษ์โดยเฉพาะเมื่อได้เข้าไปเป็นบรรณาธิการให้หนังสือพิมพ์ “๘ พฤษจิก.” ของคณะรัฐประหาร ๘ พฤษจิกายน ๒๔๙๐ ซึ่งนำโดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม และหลวงกาจสงคราม ผ่านไปไม่ถึงเดือน คณะรัฐประหารชุดนี้ได้ทำการจับกุมนักหนังสือพิมพ์จำนวนมาก รวมถึง อิศรา อมันตกุล วันรุ่งขึ้น ส. จึงได้เขียนบทความ “จอมพล ป. กำลังถอยหลังกลับไปล่าลูกกา” โจมตีเจ้าของหนังสือพิมพ์ของตัวเอง และล้อมกรอบประกาศลาออกทางหน้าบรรณาธิการในเวลาต่อมา

ไม่นานหลังจากตัดสินใจทุบหม้อข้าวตนเองอย่างเด็ดเดี่ยวและอาศัยวัดเป็นที่พักพิง เขาตัดสินใจจะออกบวชไม่สึก และเขียนหนังสือเรื่อง “สุขอื่นยิ่งกว่าสขไม่มี” จึงไปขอกระดาดกับ อิศรา อมันตกุล ที่โรงพิมพ์ แต่ที่นั่น เขากลับพบกับอิงอรที่ชวนเขามาแสดงบทพระเอกในละครเวทีเรื่อง “ดรชนินาง” อันเป็นจุดเปลี่ยนให้เขาเบนเข็มจากโลกหนังสือพิมพ์ การประพันธ์ และโลกกาสาวพัสตร์ไปสู่โลกใหม่ คือโลกมายาตราบจนวาระสุดท้ายของชีวิต

อย่างไรก็ตาม ช่วงโลดแล่นในวงการบันเทิง ส. อาสนจินดา ยังได้แสดงความสามารถด้านการเขียนอยู่เสมอ ทั้งคิดประพันธ์เรื่องเพื่อสร้างภาพยนตร์ หนึ่งในนั้นคือนิยายเรื่อง “ดอกแก้ว” อันโด่งดังที่เขาเขียนขณะพักรักษาตัวหลังแสดงเรื่อง เรือนแพ (๒๕๐๔) ในขณะเดียวกัน เขายังเขียนบทภาพยนตร์อีกมากกว่า ๑๐๐ เรื่อง รวมถึงเขียนบทความลงนิตยสารต่าง ๆ จำนวนมาก ด้วยสำนวนและความคิดที่กล้าแกร่ง トラบจนบั้นปลายชีวิต ซึ่งต่อมาบางส่วนได้มีการนำมารวมเล่ม เช่น “เขาทำหนังกันอย่างไร?” “ชีวิตพิสดาร (อันแสนจะบัดซบ) ของข้าพเจ้า” และ “พรุ่งนี้...จะรดน้ำศพ”

พี่ชาย (๒๔๙๔)

๑๓๗ ประจัญบาน (๒๕๑๐)

นักแสดงกระดูกเหล็ก

ปี ๒๔๙๐ ขณะที่ ส. อาสนจินดา ได้รับการขอร้องจาก อิงอร เพื่อนหนังสือพิมพ์รุ่นพี่ ให้มารับบทเป็น “หม่อมเจ้าจันทร์อรุณทิศาธาร” พระเอกละครเวทีเรื่อง “ดรชนินาง” ที่สร้างจากนิยายของอิงอร ยุคนั้นเป็นยุคที่ละครเวทีกำลังเฟื่องฟูต่อเนื่องมาจากช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในตอนแรก ส. คิดว่าเขาจะแสดงเพียงเรื่องเดียว แล้วกลับไปบวชตามที่ตั้งใจ แต่ละครเรื่องดังกล่าวกลับโด่งดังจนเขาถูกจองตัวให้เป็นพระเอกละครเวทีอีกหลายเรื่อง และไม่กล้าปฏิเสธด้วยความเกรงใจผู้ที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลกันมา

ปี ๒๔๙๑ จากที่ไม่เคยคิดจะเป็นนักแสดงมาก่อน ละครเวที “ความพยายาม” เป็นผลงานเรื่องแรกที่มีอบวิญญานนักแสดงให้แก่เขา และฝังเขาลงในโลกศิลปินอย่างเต็มตัว ตลอดระยะเวลาที่รับบทเป็น ฟาบีโอ โรมานี ผู้ถูกฝังทั้งเป็นในโลงศพ เขาทุ่มเทจนถูกวิญญานของตัวละครสิงสถิต ไม่พูดจากับครอบครัว และเกลียดนักแสดงคนอื่นจริง ๆ ตามบทบาทในเรื่อง ซึ่งแลกมาด้วยการที่เขาสามารถคุมหัวใจผู้ชมได้อยู่หมัด กับเสียงที่แหบแห้งมาตลอดชีวิต เพราะหลอดเสียงมีปัญหา จากการต้องตะเบ็งพลังเสียงทุกรอบการแสดง

ส. อาสนจินดา กลายเป็นพระเอกละครเวทีที่มีชื่อเสียงเกรียวกราว จนบางครั้งต้องวิ่งรอกแสดงสองที่ในคืนเดียว เขาเล่นละครเดือนละ ๒ เรื่อง นานถึง ๗-๘ ปี รวมแล้วประมาณ ๒๐๐ เรื่อง แต่ในช่วงระหว่างนั้น วงการภาพยนตร์ค่อย ๆ กลับมาเฟื่องฟูหลังจากชบเขาไปในช่วงสงคราม ทำให้ ส. และเพื่อนร่วมอาชีพละครได้หันมามิบทบาทในภาพยนตร์ควบคู่กันไป โดยภาพยนตร์เรื่องแรกที่ ส. แสดงคือ สุภาพบุรุษจากอเวจี ซึ่งเขาเป็นผู้เขียนบท ออกฉายใน พ.ศ. ๒๔๙๔

ปลายทศวรรษ ๒๔๙๐ เมื่อละครเวทีหมดความนิยม ส. อาสนจินดา ได้กลายมาเป็นดาราดอกเงินอย่างเต็มตัว โดยไม่ได้จำกัดเฉพาะบทพระเอกเท่านั้น ในโลกภาพยนตร์ ส. ได้ปล่อยพลังความสามารถทางการแสดงออกมาให้เห็นอย่างเข้มข้นและหลากหลาย ทั้งบทชีวิต บทบู๊ บทตลก ฯลฯ และสวมวิญญานเป็นผู้นำได้ทุกวัย ทุกระดับ ตั้งแต่กษัตริย์โบราณ ผู้ดีสูงศักดิ์ ไปจนถึงคนสิ้นไร้ไม้ตอก

สมัยเป็นพระเอกละครเวที

ไขลูกเขย (๒๕๐๔)

อำแดงเหมือนกับนายริด (๒๕๓๗)

ตัวละครที่โดดเด่นมากมายต่างซ่อนทับอยู่ในร่างของ ส. อาสนจินดา ตั้งแต่หนุ่มจนชรา เช่น บทตำรวจผู้รักเพื่อนใน *เรือนแพ* (๒๕๐๔) ที่ทำให้เขาได้รางวัลตุ๊กตาทอง สาขาการแสดง ตัวแรกมาครอง บทเผ่าหลักขาวประมงผู้พิทักษ์ทะเลใน *อุกาพัทเลื่อง* (๒๕๒๒) ซึ่งได้รับรางวัลดาราประกอบชายยอดเยี่ยม ในมหกรรมภาพยนตร์เอเชียแปซิฟิกที่อินโดนีเซีย บทผู้ปากกัดตีนถีบในเรื่อง *บ้าน* (๒๕๓๐) ซึ่งเขากล่าวว่าทุ่มเทแสดงด้วยชีวิต จนได้รางวัลตุ๊กตาทองตัวที่สอง และบทภิกษุชราใน *อำแดงเหมือนกับนายริด* (๒๕๓๗) ที่แสดงทั้งที่ตามองไม่เห็น และเพิ่งออกจากโรงพยาบาลหลังป่วยหนัก ก่อนจะเสียชีวิตหลังทำหน้าที่เสร็จสิ้นในฉากสุดท้ายได้เพียงไม่กี่วัน

การสวมหัวใจสิงห์ในการเข้าถึงทุกบทบาทอย่างกัดไม่ปล่อยของ ส. อาสนจินดา รวมทั้งวินัยที่เคร่งครัดและความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ของตนอย่างสุดความสามารถ ทำให้เขาเป็นนักแสดงที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย รวมทั้งยังเป็นแบบอย่างอันสง่างามและเป็นครูของนักแสดงคนสำคัญรุ่นหลังหลายคน

ส. อาสนจินดา ในการประชุมคณะกรรมการโครงการจัดตั้งหอภาพยนตร์ครั้งสุดท้าย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐

เตรียมพบกับโปรแกรมภาพยนตร์และนิทรรศการ ๑๐๐ ปี ส. อาสนจินดา ราชสีห์แห่งวงการบันเทิงไทย ที่หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๖๔ ติดตามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ www.fapod.or.th

คนทำหนังผู้ตระหน

บทบาทเด่นอีกด้านของ ส. อาสนจินดา คือการเป็นนักสร้างภาพยนตร์ โดยผู้ที่ประสาทวิชาให้เขา คือ “เนรมิต” หรือ “อานวย กลัสนิมิ” ครูในโรงละครเวทีซึ่งเคยมีประสบการณ์ด้านนี้มาก่อน และเป็นคนแรก ๆ ที่เห็นแว้วว่าละครเวทีกำลังจะพ่ายแพ้ต่อภาพยนตร์

ขณะกำกับเรื่อง *สาวน้อย* (๒๕๐๑)

ส. อาสนจินดา เริ่มมีชื่อเป็นผู้กำกับภาพยนตร์ตั้งแต่ราว พ.ศ. ๒๔๙๖ เรื่องแรกที่พบข้อมูลคือ *ยอดนักเบ้ง* จากนั้นจึงมีผลงานเรื่อยมา โดยหลายเรื่องลงทุนสร้างด้วยตนเอง ซึ่งแม้จะทำให้ชีวิตต้องล้มลุกคลุกคลาน แต่เขาก็ต่อสู้มาอย่างทรหดและฝากชื่อไว้ในหัวใจผู้ชมได้อย่างสมศักดิ์ศรี

บริษัทภาพยนตร์แรกของ ส. ชื่อ “โรงถ่ายภาพยนตร์ ส. อาสนจินดา” โดยมี สมใจ อาสนจินดา คู่ชีวิตเป็นผู้อำนวยการสร้าง ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เขาได้เริ่มสร้างภาพยนตร์ในนามบริษัท “บางกอกการภาพยนตร์” เรื่องแรกคือ *มงกุฎเดียว* ซึ่งเขาได้รางวัลสำเนาทองสาขาลำดับภาพยอดเยี่ยม

ในปีนั้น ส. ได้กู้เงินมาสร้างภาพยนตร์แนวชีวิตเรื่อง *พ่อจ๋า* ที่เขาตั้งใจทำสุดฝีมือ แต่กลับถูกปิดให้ออกจากโรงก่อนปีใหม่ ทำให้รายได้น้อยกว่าที่คาดไว้มาก แต่ก็เปลี่ยนให้เขาได้รับโอกาสจากเจ้าของโรงหนังอีกรายหนึ่ง ซึ่งต้องการให้สร้างหนังบู๊ต้อนรับช่วงตรุษจีน โดยให้เดินทางไปรับเงินสร้างที่โรงหนังในหาดใหญ่ ด้วยเวลาที่กระชั้น ส. จึงได้พาทีมงานกับคาราซันรถไฟ และค่อย ๆ สร้างเรื่องราวจากสิ่งที่พบเห็นระหว่างทาง จนทันได้ถ่ายทำเมื่อถึงหาดใหญ่ ภาพยนตร์เรื่องนั้นคือ *หนึ่งต่อเจ็ด* (๒๕๐๑) ผลงานเรื่องแรกในชุด “๗ ประจัญบาน” ที่ประสบความสำเร็จและกลายเป็นตำนานมาถึงคนรุ่นหลัง โดยเขารับบทเป็น จำดัด จำเปาะ คนแรกในโลกภาพยนตร์

ส. อาสนจินดา ไม่เพียงแต่จะเป็นคนทำหนังที่มีจินตนาการอันล้ำเลิศ รวดเร็ว หากยังเต็มไปด้วยความทะเยอทะยานสร้างผลงานที่ยิ่งใหญ่ เช่น เรื่อง *ดรณวิเสสเลือด* (๒๕๐๙) ที่สร้างในนาม ส. อาสนจินดาภาพยนตร์ และหมดทุนไปเกือบสามล้านบาท ด้วยการพาคาราคูขี้แห้งอันดับหนึ่ง มิตร ชัยบัญชา และ เพชรรา เชาวราชกรู ไปถ่ายทำที่ญี่ปุ่น และสร้างเป็นภาพยนตร์ ๓๕ มม. มาตราฐานสากล แตกต่างจากหนังไทยในยุคนั้นที่นิยมถ่ายทำด้วยฟิล์ม ๑๖ มม. ซึ่งประหยัดกว่า แต่ผลตอบแทนที่ได้กลับทำให้เขาขาดเงิน จนต้องยุติการสร้างภาพยนตร์ด้วยตนเองในเวลาต่อมา และหันมารับกำกับ เขียนบท และแสดงให้ผู้สร้างรายอื่นเพียงอย่างเดียว

ส. อาสนจินดา กำกับภาพยนตร์ได้ทุกประเภท โดยมีผลงานมากกว่า ๑๐๐ เรื่องว่ากันว่าในขณะที่เป็นนักแสดงที่เชื่องพั้งผู้กำกับโดยแทบไม่ปรึกษา แต่เขาจะเป็นคนละคนเมื่อต้องสวมบทบาทผู้กำกับ ที่ทั้งเข้มงวด คุ้ยค้น และแผดเสียงคำรามเป็นประจำ นอกจากนี้เขายังคอยเป็นปากเสียงให้แก่วงการ ด้วยการโจมตีระบบนายทุนที่ทำลายหนังไทยและรัฐบาลที่ไม่เคยเห็นค่า ซึ่งเสียงที่ดังและศักดิ์สิทธิ์ของ ส. ได้ก่อคุณูปการหลายอย่าง อย่างเช่นโครงการจัดตั้งหอภาพยนตร์ ที่เขารับเป็นกรรมการและช่วยส่งเสียงเรียกร้องต่อสื่อสาธารณะ จนกระทั่งได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลใน พ.ศ. ๒๕๒๗

ส. อาสนจินดา จึงเป็นราชสีห์ที่เยือกเย็นไม่ยอมก้มหัวต่อผู้มีอำนาจที่ไม่มีธรรม แต่เปี่ยมไปด้วยความเมตตาต่อผู้ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบหรือขาดการสนับสนุน พ.ศ. ๒๕๓๓ เขาได้รับรางวัลศิลปินอาวุโสและยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นศิลปินแห่งชาติ และในช่วงท้ายของชีวิต เขาได้อุทิศตนเพื่อศิลปะและสังคมตราบนานหลายใจ เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๓๖ ■

หลักหมาย แห่งศตวรรษ ของดาราจากยุคละครเวที

พุทธพงษ์ เจียมรัตต์ัญญ

นอกจาก ส. อาสนจินดา ในเดือนพฤศจิกายนและธันวาคม ๒๕๖๔ ยังเป็นเดือนครบรอบวันคล้ายวันเกิดของนักแสดงคนสำคัญระดับศิลปินแห่งชาติอีกสองท่าน คือ **มารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา** และ **สมควร กระจ่างศาสตร์** ที่โด่งดังมาจากยุคละครเวทีและมีชีวิตกาลครบ ๑๐๐ ปี เช่นเดียวกัน

มารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา

มารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา เริ่มเป็นนักแสดงจำพวกตลกตั้งแต่อายุราว ๑๗ ปี ก่อนจะพบรักกับ ม.ล.รุจิรา อิศรางกูร ซึ่งได้ชักชวนให้เธอผันตัวมาเป็นนักแสดงละครเวทีในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนกลายเป็นดาวเด่นดวงหนึ่งในยุคเฟื่องฟูของละครเวทีไทย โดยมักได้รับบทบาทเป็นนางเอกอยู่เสมอ

มารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา เมื่อครั้งมาประทับรอยมือรอยเท้า ณ ลานดารา หอภาพยนตร์ ที่ศาลายา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๕

ในช่วงท้ายของยุคละครเวที มารศรีเริ่มเข้าสู่วงการภาพยนตร์เรื่องสำคัญในยุคแรกคือ *คำสั่งคำสาป* ผลงานที่ถ่ายทำโดยทีมสร้างจากอเมริกาใน พ.ศ. ๒๕๔๔ ซึ่งหอภาพยนตร์เพิ่งค้นพบที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติสหรัฐอเมริกา และประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภาพยนตร์ของชาติเมื่อปี ๒๕๖๓ ภาพยนตร์เรื่องนี้ทำให้ผู้ชมยุคหลังได้ประจักษ์ถึงความสามารถทางการแสดงของมารศรีในมาตรฐานการถ่ายทำแบบฮอลลีวูด นอกจากนี้เธอยังมีผลงานแสดงภาพยนตร์และละครโทรทัศน์อีกมากมายอย่างต่อเนื่องมาจนถึงวัยชรา

บทบาทสำคัญอีกด้านของมารศรีคือการเป็นนักพากย์เคียงคู่กับสามี ในนาม “รุจิรา-มารศรี” คู่รักนักพากย์ที่ร่วมกันสร้างอารมณ์ความรู้สึกอันน่าประทับใจแก่ผู้ชมในยุคหนึ่งอย่างยาวนาน

ปัจจุบัน มารศรียังคงดูสดใสแข็งแรงเหมือนเมื่อครั้งเป็นนักแสดง แม้ข้อมูลวันเกิดของเธอที่ปรากฏในแหล่งต่าง ๆ จะระบุไม่ตรงกัน แต่หากอ้างอิงจากที่ครอบครัวให้สัมภาษณ์ วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ นี้ มารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา จะมีอายุครบ ๑๐๐ ปี นับเป็นนักแสดงที่มีอายุยืนยาวที่สุดคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย

มารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา และ สมควร กระจ่างศาสตร์ ในภาพยนตร์เรื่อง พี่ชาย (๒๕๔๔)

สมควร กระจ่างศาสตร์

สมควร กระจ่างศาสตร์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๔ เริ่มเข้าสู่วงการแสดงตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี จากการฝากตัวเป็นศิษย์อยู่ในคณะจำพวกตลกของสุคนธ์ คิ้วเหลี่ยม ตลกชื่อดัง จากนั้นจึงมาแสดงตลกตามพระในคณะละครหญิงล้วน ก่อนจะได้รับการชักชวนมาเป็นพระเอกภาพยนตร์เรื่อง *แม่จ้าวฟ้า* ออกฉายเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ ไม่นานก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ จะเกิดขึ้น

สมควร กระจ่างศาสตร์ ขณะประทับรอยมือรอยเท้า ณ ลานดารา หอภาพยนตร์ ที่ศาลายา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐

ต่อมา เมื่อละครเวทีแบบชายจริงหญิงแท้เริ่มได้รับความนิยม ภายหลังสงครามสงบได้ไม่นาน สมควรได้เข้ามาอยู่ในคณะละครศิราภรณ์ และถูกผู้กำกับ ครูเนรมิต เปลี่ยนบทบาทจากตลกเป็นพระเอก จนกลายเป็นพระเอกแถวหน้าในยุคทองของละครเวทีไทย ร่วมกับสุรสิทธิ์ สัตยวงศ์, ส. อาสนจินดา ฯลฯ

เมื่อวงการภาพยนตร์กลับมาฟื้นตัวได้อีกครั้งหลังสงครามเช่นเดียวกับเพื่อนนักแสดงละครเวทีคนอื่น สมควรเริ่มผันตัวมาสู่วงการภาพยนตร์ และเป็นพระเอกที่มีผลงานโดดเด่นคนหนึ่งในช่วงทศวรรษ ๒๕๔๐ เช่น *สุภาพบุรุษจากเวจี* (๒๕๔๔) *มงกุฎไพร* (๒๕๔๖) *พิมพ์ลาย* (๒๕๔๘) ก่อนจะเริ่มรับบทสมทบ รวมไปถึงบทพ่อ หลัง พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้นมา โดยมีบทบาทพ่อตาจอมเฮี้ยบเป็นหนึ่งในภาพจำ เช่นเรื่อง *มนต์รักลูกทุ่ง* (๒๕๕๓) *วัยอลวน* (๒๕๕๔) *เด็ดหนาวพ่อตา* (๒๕๖๓) ฯลฯ นอกจากนี้เขายังรับหน้าที่กำกับภาพยนตร์และละครโทรทัศน์เรื่องสำคัญอีกหลายเรื่อง

สมควร กระจ่างศาสตร์ เสียชีวิตเมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๑ ภายหลังแสดงภาพยนตร์มากกว่า ๑๐๐ เรื่อง นับเป็นศิลปินนักแสดงที่มีผลงานมากและยืนนานต่อเนื่องที่สุดคนหนึ่งของไทย ■

เดือนธันวาคมนี้ เตรียมชม *พี่ชาย* (๒๕๔๔) มรดกภาพยนตร์ของชาติ ที่เป็นเสมือนอนุสรณ์แห่งยุคเฟื่องฟูของละครเวที ผลงานการแสดงร่วมกันระหว่าง ส. อาสนจินดา, สมควร กระจ่างศาสตร์ และ มารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา นอกจากนี้ *ห้วงรักเหวลึก* (๒๕๔๘) ภาพยนตร์ที่ สมควร กำกับ และแสดงนำร่วมกับ มารศรี ยังเป็นหนึ่งในผลงานที่เพิ่งได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกภาพยนตร์ของชาติประจำปีนี้ ซึ่งหอภาพยนตร์เตรียมนำฟิล์มมาบูรณะเพื่อจัดฉายให้ชมในโอกาสต่อไป

เก็บความทรงจำ ด้วยหนึ่งบ้านของ สุรพงษ์ ลาภพาทิกุล

ธิตพงษ์ ก่อสกุล

สุรพงษ์ลาภพาทิกุลได้รับกล้องถ่ายรูปตัวเก่าของพ่อมาถ่ายรูปเล่นตั้งแต่อายุราว ๑๐ ขวบ ตัวเขาและพี่ชายจึงได้มีโอกาสฝึกหัดการใช้กล้องถ่ายรูปบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ และเป็นเสมือนเครื่องเล่นอย่างหนึ่งในยามว่าง จนกระทั่งเมื่ออายุย่างเข้า ๒๐ ปี จึงได้มีโอกาสได้ลองถ่ายกล้องถ่ายภาพยนตร์ ๘ มม. เป็นครั้งแรก ไม่นานนับจากนั้น สุรพงษ์ซึ่งมีมารดาเป็นชาวญี่ปุ่นได้มีโอกาสเดินทางไปญี่ปุ่นครั้งแรก โดยเป็นการไปพักกับญาติ และฝึกงานกับบริษัทของเพื่อนพ่อซึ่งดำเนินกิจการอยู่ในวงการนำเข้าส่งออก เป็นเวลาราว ๓ เดือนด้วยความตื่นเต้นและไม่อยากจะลืมความทรงจำเหล่านั้น สุรพงษ์ซื้อกล้องถ่ายภาพยนตร์เป็นของตนเองและเริ่มบันทึกกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งชีวิตการฝึกงาน การเดินทางพบปะญาติ ท้องเที่ยว และสิ่งต่าง ๆ ที่เขาเห็นว่าน่าสนใจและอยากจะทำไว้

“ผมไม่อยากจะรู้สึกเสียดาย ไม่รู้ว่าเมื่อไหร่จะได้กลับมาอีก หรือว่ามาอีกที เด็กคนนี่โตแล้ว อะไรแบบนี้ ผมก็อยากมีบันทึกเก็บไว้ตลอด เพื่อว่าตอนแก่ ๆ จะได้มาดู นั่งดูสนุก ๆ ตอนไม่มีอะไรทำแล้ว”

หนึ่งบ้านจากการถ่ายของสุรพงษ์โดยเฉพาะช่วงเวลาที่ย้ายไปญี่ปุ่นนั้น นอกจากจะบันทึกเอาภาพเคลื่อนไหวของสิ่งต่าง ๆ ที่พบเจอ และต้องการจะจดจำไว้แล้ว ยังมีลักษณะน่าสนใจอันเกิดขึ้นจากนิสัยชอบบันทึกรายละเอียดเรื่องราวต่าง ๆ ของเขาเอง คือมีการเขียนข้อความลงบนกระดาษขนาดใหญ่ก่อนเริ่มกิจกรรมนั้น ๆ เป็น Intertitle ซึ่งบันทึกข้อมูล เช่น วันเดือนปี เวลา สภาพอากาศ อุณหภูมิประจำวัน กิจกรรม และบางครั้งก็เขียนถึงผู้คนที่เมืองไทยที่เขาระลึกถึง ราวกับการถ่ายหนึ่งบันทึกกิจกรรมที่เขาทำนั้นแทนจดหมายที่เขาส่งไปเล่าเรื่องราวต่าง ๆ

“ผมถ่ายแล้วก็กลัวว่าผมจะลืมเองว่า ไปถ่ายที่ไหน อย่างไร เมื่อไหร่ แล้วก็เนื่องจากมันเป็นหนัง ๘ มม. ด้วย คือมันไม่มีอะไรเลย พอวางไว้มันดูไม่ออกเลย ต้องยกขึ้นมาดู ผมก็เลยคิดว่าถ่ายต่างหากแล้วก็ตัดต่อมาแปะไว้ตอนต้นเพื่อให้ตัวเองจำได้เท่านั้นเอง”

หนึ่งบ้านของสุรพงษ์ในช่วงไปฝึกงานที่ญี่ปุ่นนี้ ประกอบด้วย SNOW IN JAPAN, MY LIFE IN JAPAN, พระราชวังอิมพีเรียล, ไปบ้านจินดาที่ชิบูย่า, สวนสาธารณะอาโอโนะ โตเกียว ไปนั่งเล่น, [สนามบินญี่ปุ่น] โดยเป็นการบันทึกภาพเหตุการณ์และสถานที่ต่าง ๆ ที่ได้ไปเยือนระหว่างวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ จนถึงวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๒๗ ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น สำนักงานของบริษัท TAIYO BOEKI, ที่พักแถบชานเมืองเนริมะ, ห้องพักของเพื่อนแถบชิบูย่า พระราชวังอิมพีเรียล, แหล่งชุมนุมและทำกิจกรรมของวัยรุ่นญี่ปุ่นอย่างฮาราจูกุ และโตเกียว

ทาวเวอร์จากมุมล่างและจากมุมบนหอคอย ถัดจากนั้นจึงเป็น ถ่ายบนเครื่องบินกำลังจะไปไต้หวัน บันทึกการแวะเยือนไต้หวันระหว่างขากลับอีก ๓ วัน นอกจากนี้ยังมีเรื่อง ถ่ายนักร้องกำลังดื่งปี ๒๕๒๗ บันทึกภาพระหว่างวันที่ ๑๒-๑๕ กรกฎาคม ซึ่งเป็นการไปเยือนญี่ปุ่นครั้งต่อมาในปีเดียวกัน ซึ่งได้ไปเยือนฮาโกเนะ, เกะมียาจิเมะ และตึกที่หลงเหลือจากระเบิดนิวเคลียร์ที่อิโรชิมาดูด้วย

ส่วนหนึ่งบ้านของสุรพงษ์ที่ถ่ายในประเทศไทยนั้น ได้บันทึกภาพกิจกรรมร่วมกันของคนในครอบครัวลาภดิฏกุล เช่น สถานที่ทั่วไปของวันสารทจีน, ส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ (ต้อนรับปีเสือ ๒๕๒๙) ช่วงท้ายของ ถ่ายบนเครื่องบินกำลังจะไปไต้หวัน, น้ำท่วม ๒ และ [น้ำท่วม] ซึ่งจะปรากฏภาพสมาชิกครอบครัวอยู่ร่วมกันในบ้านซอยอารีย์ ทำกิจกรรมร่วมกันในวาระต่าง ๆ เช่น คุณพ่อของคุณสุรพงษ์ร่วมเตรียมอาหารวันสารทจีน, ทุกคนล้อมวงกันในงานเลี้ยงฉลองปีใหม่, พี่สะใภ้ตัดผมให้พี่ชาย, คุณสุรพงษ์และน้องชายลุยน้ำท่วมซอยอารีย์ และไปดูน้ำท่วมบนถนนพหลโยธิน ในบางเรื่องจะปรากฏคุณสุรพงษ์หรือพี่ชายถือกล้องถ่ายภาพยนตร์ผ่านเข้ามาด้วย เนื่องจากทั้งสองท่านได้รับการปลูกฝังให้สนใจการถ่ายภาพและภาพยนตร์จากคุณพ่อ

“เริ่มต้นพ่อก็สอนง่าย ๆ ว่าต้องถ่ายอย่างไร กดรตรงไหน ส่องอย่างไร ก็เริ่มมาจากพ่อนี้แหละที่ถ่ายหนัง เพราะฟิล์มพวกนี้ ตั้งแต่ผมยังไม่เกิดก็ยังมี มันยังถอยไปกว่านั้นอีก แต่ผมไม่รู้ว่าจะอยู่ไหน ตั้งแต่สมัยพี่ชายผมยังเล็ก ๆ ผมเริ่มหัดถ่ายภาพนิ่งก่อน ส่วนกล้องถ่ายหนังได้ลองถ่ายตอนที่โตขึ้นมาแล้วหลายปี ส่วนพี่ชายก็ถ่ายหนังนะ แต่ผมจำไม่ได้ว่าเขาเริ่มตอนไหน หยุดตอนไหนเหมือนกัน”

นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีหนังซึ่งน้องชายของคุณสุรพงษ์ยืมกล้องไปถ่ายที่โรงเรียนเซนต์จอห์นด้วย คือเรื่อง [ในห้องเรียน] ซึ่งมีภาพการหยอกล้อกันของเพื่อนร่วมชั้น, อาจารย์กำลังบรรยาย และนักเรียนจำนวนมากในสนามโรงเรียน

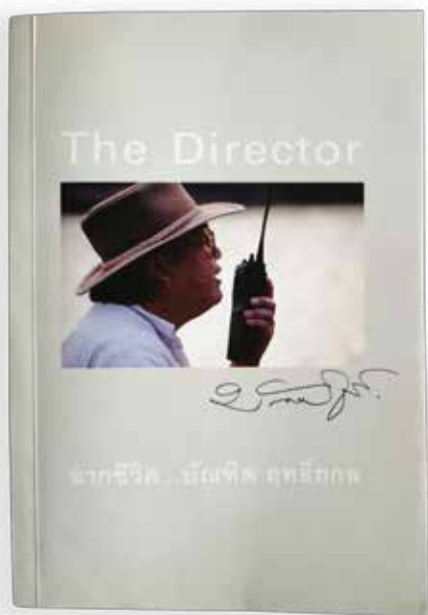
หนึ่งบ้านที่ถ่ายทำในประเทศไทยอีกส่วนหนึ่งที่มีความน่าสนใจคือหนึ่งบ้านที่บันทึกการเดินทางท่องเที่ยวของคุณสุรพงษ์ กับคุณหนองกรรยา ทั้งก่อนและหลังการแต่งงาน เช่น ไปเที่ยวมวกเหล็กกับหนอง, [เที่ยวฟาร์มจระเข้ สมุทรปราการ], พาหนองเที่ยวสวนสามพราน ในช่วงท้ายของหนัง ถ่ายบนเครื่องบินกำลังจะไปไต้หวัน มีบันทึกภาพการไปเที่ยวแดนเนรมิตกับคุณหนอง ในวันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๒๗ ซึ่งถึงแม้จะไม่มีภาพที่บันทึกในขณะที่คุณสุรพงษ์กับกรรยาเล่นเครื่องเล่นต่าง ๆ แต่ก็ได้เห็นผู้คนจำนวนมากกับเครื่องเล่นของสวนสนุกชื่อดังซึ่งปัจจุบัน

เลิกกิจการไปแล้ว และ นั่งรถไฟไปเชียงใหม่, [วัดพระธาตุดอยสุเทพ พระตำหนักภูกองศาชนิเวศน์], [น้ำตกแม่สา สามเหลี่ยมทองคำ แม่สาย], [ศูนย์อุตสาหกรรมทำร่ม สวนสัตว์เชียงใหม่] ซึ่งเป็นบันทึกประสบการณ์การเดินทางไปเชียงใหม่ครั้งแรกของคุณสุรพงษ์ด้วยการโดยสารรถไฟ และว่าจำรถตุ๊กตุ๊กในพื้นที่ ซึ่งได้เห็นทั้งภาพทัศนียภาพสองข้างทางรถไฟและสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ด้วย

ภาพยนตร์บ้านของคุณสุรพงษ์ ลาภดิฏกุล ดังรายชื่อที่นำเสนอในบทความคลั่งอนุรักษ์นี้ คุณสุรพงษ์ได้นำมาให้หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) แปลงสัญญาณในปี ๒๕๕๓ และได้รับเลือกมานำเสนอในกิจกรรมวันหนึ่งบ้านปีล่าสุด (๒๕๖๔) โดยคุณสุรพงษ์ได้พูดถึงความรู้สึกเมื่อได้รับชมหนึ่งบ้านของตนอีกครั้ง และความคิดเรื่องการบันทึกเรื่องราวในปัจจุบันไว้ดังนี้

“ผมตื่นเต้นนะ รู้สึกแปลกด้วย เพราะว่าผมเองหลังจากถ่ายก็ไม่ได้ดูเลย แค่เก็บเอาไว้ กะว่าจะเอามาดูทีหลัง บางทีก็นึกไม่ออกว่าถ่ายอะไรมา ผมชอบดูชีวิตคน ยิ่งเก่า ๆ ยิ่งชอบ ดูว่าสมัยนั้นเขาทำอะไรกัน แต่งตัวอย่างไร หรือชีวิตประจำวันเขาทำอะไรบ้าง ชอบคุณที่ยังมีหน่วยงานนี้อยู่ เพราะไม่อย่างนั้นอดีตผมก็อาจจะหายไปกับฟิล์มแล้วก็ได้ สมัยนั้นการเก็บบันทึกความทรงจำมันยาก เพราะว่าฟิล์ม ๘ มม. มันก็แพง แล้วมันก็ ๓ นาที พลาดก็ไม่ได้ พลาดก็เสียของ ถ่ายเสร็จก็จะส่งไปล้าง ก็ลืมไปแล้วว่าถ่ายอะไรมา ต้องคอยจดเอาไว้ตลอด ไม่สะดวกเหมือนตอนนี้ สมัยนี้เองผมก็ยังถ่ายอยู่ มันสะดวกขึ้นเยอะก็เลยเดี๋ยวลาย ๆ ถ่ายเป็นคลิบสั้น ๆ ผมก็สะสมไว้ในเครื่องนะ (ชี้ไปที่โทรศัพท์มือถือ) เก็บไว้เอง แอปไม่ได้ส่งให้ใคร เพราะผมว่าเดี๋ยวนี้นักคนก็มักล่องเขาก็ก๊วยของเขา ยกเว้นว่าเราอยากให้เขาเห็น เราก็ส่ง แต่ไม่ได้ส่งทุกอัน มันสะดวกขึ้นเยอะเลย สะดวกจนผมคิดว่าเสียดายไม่รู้จักจะมีใครคิดทำแบบนี้อยู่หรือเปล่า” ■

หนังสือแห่งความระลึกถึง บัณฑิต ฤทธิกุล

วิมล มีศิริ

The director ฉากชีวิต..บัณฑิต ฤทธิกุล เป็นหนังสืออนุสรณ์งานศพ เพื่อมอบเป็นที่ระลึกให้กับผู้ร่วมงานวันอาลัย บัณฑิต ฤทธิกุล เป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งเขาเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการบันทึกในตำนานประวัติศาสตร์หนังไทยในฐานะผู้กำกับภาพยนตร์ที่ผลิตผลงานแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยหนังของเขามีเนื้อหาสะท้อนการเดินทางของยุคสมัยและวิถีภาวะของสังคม หนังสือเล่มนี้บันทึกชีวิตของบัณฑิตไว้อย่างครบถ้วน เขียนโดย ธนธณ ฤทธิกุล บุตรสาวคนเดียวของเขา

ในสามบทแรก (ฉากที่ ๑-๓) ธนธณเล่าเรื่องตั้งแต่บัณฑิตแรกเกิดถึงช่วงเริ่มเข้าสู่วงการหนังไทย ซึ่งธนธณเขียนเรียงเรียงแต่ละบทต่อเนื่องตามลำดับเวลา บัณฑิตเริ่มวัยเรียนที่โรงเรียนประสาทวิทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และย้ายเป็นนักเรียนแบบอยู่ประจำ ป.๑ ถึง ม.ศ.๓ ที่โรงเรียนอัสสัมชัญศรีราชา สอบเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนอัสสัมชัญพาณิชย เรียนจบเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ บัณฑิตจัดตั้งบริษัท Ten Brands ร่วมกับเพื่อนทั้งหมด ๙ คน รับทำงานจิพละตั้งแต่งานเล็ก ๆ อย่างพิมพ์ ส.ค.ส. ย่นออกแบบสร้างตึก โดยบัณฑิตรับผิดชอบแผนกโฆษณา

จนกระทั่งผันตัวเองไปทำงานประจำเป็นพนักงานร่างจดหมายโต้ตอบภาษาอังกฤษ พนักงานเขียนคำโฆษณา รวมถึงเป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาโฆษณา ภาษาอังกฤษ การขาย ในโรงเรียนพาณิชย ๒-๓ แห่ง หลังจากนั้นเปลี่ยนอาชีพเป็นนักหนังสือพิมพ์อยู่ ๓ ที่ ระหว่างทำงานคอลัมน์สัดกับหนังสือพิมพ์ชาวไทย บุญสิทธิ์วิบูลย์ลาผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ โบตัน (๒๕๑๘) ได้ชักชวนบัณฑิตให้มาเขียนบทภาพยนตร์ เรื่องนี้ เมื่อได้เริ่มเขียนบท บัณฑิตขอเป็นผู้ช่วยผู้กำกับภาพยนตร์ จากนั้นเขาได้รับทั้งงานเขียนบทและผู้ช่วยผู้กำกับภาพยนตร์หลายเรื่อง เช่น *เดียมท์* (๒๕๑๙) *เสือภูเขา* (๒๕๒๒) *ทอง ภาค 2* (๒๕๒๒) *ผ่าปิ่น* (๒๕๒๓) *รักข้ามคลอง* (๒๕๒๔) *ไอ้ผาง ร.พ.ท.* (๒๕๒๕) ฯลฯ บัณฑิตมีโอกาสร่วมงานกับผู้กำกับภาพยนตร์ชื่อดังยุคนั้นหลายคน เช่น คมน อรรถเดช, ฉลอง ภักดีวิจิตร, ชรินทร์ นันทนาคร และชาลี อินทรวิจิตร ซึ่งบัณฑิตมีส่วนร่วมในการทำงานมากกว่า ๔๐ เรื่อง บัณฑิตฝึกการเขียนบทและเป็นผู้ช่วยผู้กำกับอยู่หลายปี โดยเรียนรู้การทำงานส่วนต่าง ๆ ตั้งแต่ทำฉากจัดแสง ถ่ายทำ จัดตัวประกอบ ฯลฯ การที่บัณฑิตมีพื้นฐานมาจากการเขียนบทช่วยให้เขาทำหน้าที่ผู้กำกับภาพยนตร์ได้คล่องตัวยิ่งขึ้น เพราะ

เขารู้ว่าฉากไหนจะต้องเขียนอย่างไรเพื่อให้สามารถถ่ายทำได้จริง บทพูดของตัวละครนั้นต้องสื่อสารอะไรกับคนดู หนังสั้นเรื่องที่บันทึกเป็นคู่กำกับภาพยนตร์ บันทึกมักจะลงมือเขียนบทเองเสมอ

สำหรับสปีทหลัง (ฉากที่ ๔-๗) ธนธณ์เน้นเล่าวิธีการทำงานและประสบการณ์ของพ่อในการกำกับภาพยนตร์ทุกผลงาน เขาเริ่มงานเป็นผู้กำกับภาพยนตร์ครั้งแรกใน *คาดเชือก* (๒๕๒๗) ซึ่งทุนทำหนังเรื่องนี้มาจากเงินที่เพื่อนผู้ร่วมกันลงขันประมาณ ๓ ล้านบาท ในด้านคุณภาพของงานได้รับคำชม แต่รายได้ไม่ประสบความสำเร็จ แต่เขายังทำหนังต่อไป โดยรับจ้างกำกับ *มือเหนือเมฆ* (๒๕๒๗) ต่อมาเขาลงทุนหาเงินเอง เขียนบทเอง กำกับเอง เพื่อผลิตงานที่ตนเองต้องการทำ *คนดีที่บ้านด่าน* (๒๕๒๘) แม้ตั้งใจมากแต่อุปสรรคก็มาก ด้วยข้อจำกัดด้านเงินทุน พอหนังออกฉาย ขาดทุนย่อยยับ นี่สิ้นหวัง

หลังจากนั้นเขามีโอกาสเข้าไปคุยกับ เจริญ เอี่ยมพึงพร ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ ผ่านการแนะนำของ ชาลี อินทรวิจิตร และได้รับโอกาสร่วมงานกับ บริษัท ไฟว์สตาร์ โปรดักชั่น จำกัด ซึ่งทางไฟว์สตาร์ช่วยสะสางปัญหาหนี้สินและให้โอกาสทำหนัง ซึ่งหนังเรื่องแรกที่บันทึกกำกับภาพยนตร์ในสังกัดไฟว์สตาร์คือ *คู่แค้นวัยหวาน* (๒๕๒๙) เป็นการขมิลงหนังตลกเรื่องแรกของเขากับ *ปัญญาชนก้นครัว* (๒๕๓๐) ซึ่งทั้งสองเรื่องประสบความสำเร็จทางด้านรายได้ ผลงานต่อมาบันทึกได้กำกับภาพยนตร์ *ด้วยเกล้า* (๒๕๓๐) เขาเขียนบทเองเช่นกัน โดยธนธณ์ได้นำบทสัมภาษณ์บันทึกเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทำ *ด้วยเกล้า* จากนิตยสาร Starpics ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑๔ (๑๐ ตุลาคม ๒๕๓๐) มาลงประกอบไว้ด้วย

บทสรุปหลังจาก *ด้วยเกล้า* ออกฉาย ผลลัพธ์คือขาดทุนย่อยยับ เขาต้องมาเริ่มตั้งหลักใหม่ไฟว์สตาร์ตั้งโจทย์ให้เขาทำหนังวัยรุ่น ตอนนั้นบันทึกที่เลวร้ายรุ่นมานาน ได้โจทย์มาแบบนี้เลยคิดหนัก บันทึกจึงนึกย้อนไปสมัยที่เขาเป็นวัยรุ่นต่างจังหวัดและต้องเข้ามาสอบเรียนต่อที่กรุงเทพฯ จึงได้พล็อตและตัวละคร “บุญชู บ้านโข้ง” ขึ้นมา ผู้มีประโยคเด็ดว่า “เล่ายาวนะ” ใน *บุญชูผู้น่ารัก* (๒๕๓๑) ซึ่งวิธีคิดสร้างตัวละคร “บุญชู” บันทึกมีมุมมองว่า เขาต้องการขดเชยความรู้สึกในช่วงเวลานั้น สังคมเริ่มขาดความเอื้ออาทรต่อกัน เขาต้องการสร้างตัวละครที่มีเมตตา เขาคิดว่าบุญชูต้องเป็นคนดีมาก ๆ ไม่มีใครดีแบบนี้อีกแล้ว ธนธณ์เล่าว่า ช่วงที่ *บุญชูผู้น่ารัก* เข้าฉายที่โรงหนังเอเธนส์ จะเห็นแถวของคนยาวเหยียดมาถึงถนนใหญ่ ซึ่งประตูทางเข้าโรงหนังอยู่ลึกจากถนนใหญ่เข้าไปอีกประมาณ ๕๐๐ เมตร แต่ละรอบต้องยกเก้าอี้เสริมจนโรงหนังแทบไม่มีทางเดิน สุดท้าย *บุญชูผู้น่ารัก* กวาดรายได้เฉพาะในกรุงเทพฯ ๑๔ ล้านบาท (ซึ่งถือเป็นรายได้ที่สูงมากในขณะนั้น) เทียบจากค่าตัวต่อที่นั่ง ๑๐-๔๐ บาท

บันทึกไม่ได้ตั้งใจให้บุญชูมีภาคต่อ แต่ *บุญชูผู้น่ารัก* กลายเป็นหนังยอดนิยม ส่งผลให้มีการสร้างบุญชูภาคอื่นออกมาเป็นระยะ ซึ่งก่อนเปิดกล้องหนังบุญชูในแต่ละภาค บันทึกมีเทคนิคการทำงานที่เรียกว่า “เจ้าะมุก” คือการนัดนักแสดงกลุ่มซูโม่ (นักแสดงหลายท่านที่แสดงเป็นกลุ่มเพื่อนของบุญชู) มาคุยกันที่ร้านอาหารในกรุงเทพฯ บางทีก็เป็น

รีสอร์ทตามต่างจังหวัด และบันทึกแจกบทย่อให้ทุกคนอ่าน หลังจากนั้นร่วมกันระดมความคิด ช่วยกันปรับบท ปรับเรื่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น บันทึกจะใช้สมุดเล็ก ๆ จดทุกเหล่านั้นไว้ จนเป็นที่พอใจ และเขาจะกลับไปเก็บตัวเขียนบทจนได้เป็นหนังบุญชูในทุก ๆ ภาค แต่บางช่วงก่อนจะสร้างบุญชูภาคต่อไปบันทึกมักค้นเวลาจากบุญชู โดยเสนอโครงการหนังแนวอื่นที่เขาสนใจอยากทำกับทางไฟว์สตาร์ เช่น หนังสือท่อนปัญหาของผู้หญิงในสังคมไทย *ส.อ.ว. ท้อง ๒ รุ่น ๔๔* (๒๕๓๓) หนังสือในดวงใจของใครหลายคนอย่าง *กาลครั้งหนึ่งเมื่อเช้านี้* (๒๕๓๘) เป็นหนังที่ใช้เวลาถ่ายทำกันแรมปี พิถีพิถัน และใช้ฟิล์มมากกว่า ๕๐๐ ม้วน เป็นหนังเพื่อเสริมสร้างสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง และได้รับคำวิจารณ์แง่บวกได้รางวัลก็มาก แต่เมื่อเข้าฉายรับรายได้เพียง ๔ ล้านบาท

เมื่อจบงาน *กาลครั้งหนึ่งเมื่อเช้านี้* เป็นช่วงเวลาว่างการหนังไทยเริ่มซบเซา เขาเริ่มหมดไฟ เปลี่ยนไปทำงานละครอยู่ระยะหนึ่ง แต่สุดท้ายกลับมาทำหนัง ช่วงที่กำกับ *สตางค์* (๒๕๔๓) ปัญหาสุขภาพเริ่มรุมเร้าคือโรคหัวใจที่เป็นมาตั้งแต่อายุ ๓๐ ปี มีอาการหนักขึ้นเรื่อย ๆ หลังจากปิดงาน *สตางค์* เขายังสู้ทำหนังยาวได้อีก ๔ เรื่อง จนกระทั่งช่วงถ่ายทำตอนท้าย ๆ ของ *อุกกาบาต* (๒๕๔๗) พบว่าเป็นโรคไต หลังจากพักรักษาตัวเมื่อร่างกายดีขึ้น บันทึกก็กลับมากำกับภาพยนตร์ *พระ เด็ก เสือ ไก่ วอก* (๒๕๔๙) อาการโรคไตกลับมาทรมานหนัก ครั้นนี้ไตเสียไปแล้วทั้งสองข้าง บันทึกรักษาและประคองตัวเองด้วยวิธีการล้างไตทางช่องท้องชนิดต่อเนื่องด้วยตนเอง โดยการพกกึ่งน้ำยาล้างหน้าท้องติดตัวไปทำเวลาพักกอง และเข้าโรงพยาบาลเพื่อฟอกเลือดเป็นระยะ รวมถึงการควบคุมอาหาร อีกทั้งบันทึกมีแผลเรื้อรังบริเวณขาทั้งสองข้าง ขณะไปกองถ่ายจึงไม่สามารถจัดการสิ่งต่าง ๆ ได้คล่องตัวเหมือนเดิม เขาต้องใช้ไม้เท้าและมีเก้าอี้พับสำหรับพักขาตลอดเวลาระหว่างถ่ายหนัง แต่ในที่สุดก็ปิดกล้อง *พระ เด็ก เสือ ไก่ วอก* ได้สำเร็จ และกำกับภาพยนตร์เรื่องยาวได้อีก ๒ เรื่อง ภาพยนตร์สั้นอีก ๒ เรื่อง ซึ่งผลงานเรื่องสุดท้ายของบันทึกคือ *มาหานคร* (๒๕๕๒) หนึ่งในภาพยนตร์สั้นชุด *สวัสดิภาพกอก* เมื่อ *มาหานคร* ได้ร่วมฉายที่เทศกาลภาพยนตร์นานาชาติกรุงเทพฯ ครั้งที่ ๗ และวันต่อมา ๑ ตุลาคม ๒๕๕๒ เป็นวันปิดฉากชีวิตผู้กำกับภาพยนตร์บันทึก ฤทธิ์กล ไปตลอดกาล ■

หอภาพยนตร์ ได้รับการรับรองจาก SHA

ทีมงานพิพิธภัณฑ์

หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) ได้รับการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย และได้รับตราสัญลักษณ์จาก SHA

SHA ย่อมาจาก Safety & Health Administration เป็นตราสัญลักษณ์ที่แสดงว่า สถานที่นั้น ๆ ผ่านการประเมินมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นโครงการที่กระตุ้นให้สถานประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ดำเนินการปรับปรุงมาตรฐานด้านสุขอนามัยให้สอดคล้องกับชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) เพื่อสร้างความปลอดภัยและความเชื่อมั่นในการมาเข้าใช้บริการช่วงสถานการณ์โควิด-๑๙

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา หอภาพยนตร์ได้ดำเนินการปรับปรุงมาตรฐานด้านสุขอนามัย และมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-๑๙ อย่างเคร่งครัดตามมาตรฐาน SHA อันได้แก่

การจัดให้มีทางเข้า-ออกทางเดียว เจ้าหน้าที่และผู้ให้บริการทุกท่านต้องตรวจวัดอุณหภูมิ ทุกครั้งก่อนเข้าพื้นที่ อนุญาตให้ผู้สวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยเข้าใช้บริการได้เท่านั้น มีการลงทะเบียนก่อนเข้าใช้บริการ พื้นที่ให้บริการกว้างขวาง ไม่แออัด อากาศถ่ายเทสะดวก มีการจำกัดจำนวนผู้เข้าใช้บริการ และเว้นระยะห่างระหว่างบุคคลอย่างน้อย ๑ เมตร มีการทำความสะอาดด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อในพื้นที่ให้บริการอย่างสม่ำเสมอ จัดที่ล้างมือไว้อย่างทั่วถึง รวมถึงเจลแอลกอฮอล์ตั้งไว้ตามจุดต่าง ๆ ร้านค้ามีบริการชำระเงินที่ปลอดภัยและลดการสัมผัส มีป้ายแสดงแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ใช้บริการ มีถึงขยะที่มีฝาปิดมิดชิดและคัดแยกประเภทขยะ นอกจากนี้ ในระหว่างที่ปิดให้บริการ เจ้าหน้าที่ในส่วนให้บริการของหอภาพยนตร์ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกัน โควิด-๑๙ แล้ว รวมถึงได้มีการตรวจ Antigen Test Kit ก่อนให้บริการด้วย

ด้วยมาตรการเหล่านี้ทำให้หอภาพยนตร์ผ่านมาตรฐานการประเมินและได้รับตราสัญลักษณ์ SHA ผู้มาเข้าใช้บริการสามารถมั่นใจได้ว่าเรามีมาตรการที่สร้างความปลอดภัยด้านสุขอนามัยได้เป็นอย่างดี พร้อมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ (New Normal) ให้กับผู้ใช้บริการทุกท่าน มาเรียนรู้ เสริมสร้างประสบการณ์ ด้วยความอุ่นใจ และเข้าชมอย่างปลอดภัยไปกับหอภาพยนตร์ ■

เทศกาลภาพยนตร์วิทยาศาสตร์ เพื่อการเรียนรู้ ครั้งที่ ๑๗

วชิราภรณ์ ขวาทอง

พบกันอีกครั้งกับเทศกาลภาพยนตร์วิทยาศาสตร์เพื่อการเรียนรู้ ที่จัดขึ้นโดยสถาบันเกอเธ่ ร่วมกับสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ (อพวช.) ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาทั่วประเทศ และหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้เรื่องราวรอบตัวในแง่มุมวิทยาศาสตร์ ผ่านภาพยนตร์ที่คัดสรรตามความเหมาะสมของทุกช่วงวัย โดยเป็นกิจกรรมสำหรับคณาจารย์ตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย

ในปีนี้ได้หยิบยกประเด็นเกี่ยวกับ “สุขภาพ” ประเด็นสำคัญเมื่อโลกยังคงต้องอยู่ร่วมกับโรคระบาดและมีแนวโน้มจะพบเจอปัญหาด้านสุขภาพมากขึ้น อีกทั้งเป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยสหประชาชาตินำไปสู่การจัดกิจกรรมภายใต้หัวข้อ “สุขภาพที่ดีขึ้นจากความเข้าใจที่มากขึ้น” เพื่อให้ทุกคนได้ตระหนักถึงการสร้างสุขภาพที่ดีทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งได้คัดสรรภาพยนตร์วิทยาศาสตร์ชั้นเยี่ยม ๓๐ เรื่อง จาก ๘ ประเทศทั่วโลก ที่บอกเล่าถึงการดูแลสุขภาพ การเลือกรับประทานอาหาร การเยียวยาจิตใจ และการใช้ชีวิตในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ รวมไปถึงภาพยนตร์ที่ว่าด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ในประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกมากมาย

เทศกาลภาพยนตร์วิทยาศาสตร์เพื่อการเรียนรู้ ครั้งที่ ๑๗ หอภาพยนตร์ ในปีนี้จะจัดขึ้น ๒ ช่วง ช่วงแรกตั้งแต่วันที่ ๕-๒๑ พฤศจิกายน เป็นรอบสาธารณะสำหรับบุคคลทั่วไป จัดฉายทุกวันศุกร์-อาทิตย์ รอบ ๑๓.๐๐ น. และวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน - ๙ ธันวาคม เป็นรอบสำหรับคณาจารย์ วันละ ๒ รอบ เช้า-บ่าย ทุกวันจันทร์-ศุกร์ รวมทั้งได้ปรับปรุงรูปแบบการจัดฉายออนไลน์แบบเฉพาะกลุ่ม เพื่อรองรับความต้องการและข้อจำกัดต่าง ๆ ของโรงเรียนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙

นักเรียนจะได้เรียนรู้ตามช่วงวัยผ่านภาพยนตร์วิทยาศาสตร์ ในประเด็นดังนี้

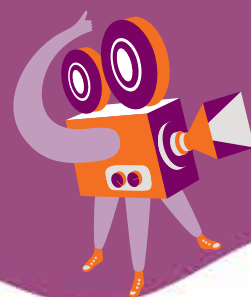
ปฐมวัย: การดูแลสุขภาพอนามัย, การใช้ชีวิตในยุคโควิด-๑๙

ประถมศึกษาตอนต้น: วิธีคิดทางวิทยาศาสตร์, การดูแลสุขภาพกายและจิตใจ

ประถมศึกษาตอนปลาย: การจัดการทางอารมณ์, การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย, การรักษาสุขภาพกายและใจ และความปลอดภัยบนโลกออนไลน์

มัธยมศึกษาตอนต้น: รู้จักร่างกายตนเอง, โควิดกับเบาหวาน, นวัตกรรม, ความรู้เกี่ยวกับสารพิษ, ภาวะทางใจ

มัธยมศึกษาตอนปลาย: ภาวะโดดเดี่ยวทางสังคม, การปรับตัวกับโรคระบาด, ความรู้เรื่องวัคซีน, รหัสพันธุกรรม และเหมืองอวกาศ

ทุนสนับสนุนงานวิทยานิพนธ์ ด้านภาพยนตร์ ปี 2565

+

+

หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)
เปิดรับแบบเสนอโครงการวิทยานิพนธ์ด้านภาพยนตร์
เพื่อรับทุนสนับสนุน ทุนละไม่เกิน 50,000 บาท

เงื่อนไขเบื้องต้น

- × สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก
- × กำลังจะทำงานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ไทย
- × หัวข้อวิทยานิพนธ์จะต้องได้รับการอนุมัติจากมหาวิทยาลัยต้นสังกัดเรียบร้อยแล้ว
- × มีกำหนดเสร็จสมบูรณ์ภายในวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2565

?

ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม และกรอกใบสมัครออนไลน์ได้ที่ www.fapot.or.th

ปิดรับสมัคร

วันอาทิตย์ที่ 28 พฤศจิกายน 2564

สอบถามข้อมูล

- × 02-482-2013-15 ต่อ 1308
- × 087-567-4316
- × faschoolcinema@fapot.org

